

Scan Mens & Maatschappij Deel III

Inzicht en grip op het sociaal-maatschappelijk domein

Oktober 2023

MOERDIJK

Colofon

Realisatie: Domein Mens en Maatschappij, gemeente Moerdijk
Ambtelijk opdrachtgever: José Hiel, directeur Mens en Maatschappij
Bestuurlijk opdrachtgevers: Wethouders Pauline Joosten en Bennie Blom

Teksten: tar&zo
Opmaak: Paperclear
Fotografie: Marcel Otterspeer, Wild Port of Europe, VVV Moerdijk, Taalpunt bibliotheek in Zevenbergen, Timo Reisiger, Gemeente Moerdijk
Uitgave: oktober 2023

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook en evenmin in een geautoriseerd gegevensbestand worden opgeslagen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Gemeente Moerdijk.

Inhoud

1. Inleiding 4
2. Hoofdstuk 1. De leefgebieden 7
   - Inleiding 8
   - 1. Leefgebied Algemeen dagelijks leven en huishouding 9
   - 2. Leefgebied Sociale veiligheid 16
   - 3. Leefgebied Sociale participatie 26
   - 4. Leefgebied Wonen 36
3. Hoofdstuk 2. Thema's 44
   - 1. Samenwerkingspartners 45
   - 2. Samenwerking met huisartsen 47
4. Hoofdstuk 3. Overzicht 53
   - 1. Dashboard wettelijke taken 54
   - 2. Begrippen definieerd 56
5. Hoofdstuk 4. Conclusies 59
6. Hoofdstuk 5. Vervolg: van Scan Mens en Maatschappij naar een Programma Sociaal Domein 66

Inleiding

De meeste inwoners hebben een inkomen en onderdak. Ze runnen een huishouden en lossen zelf alledaagse problemen op. Met andere woorden: ze zijn zelfredzaam en kunnen op eigen kracht meedoen in de maatschappij. Voor een deel van de mensen gaat dit niet op. Eén op de zes volwassenen in ons land kampt met een stapeling van problemen. Denk aan weinig financiële middelen, het niet zelfstandig kunnen voeren van een huishouding en het ontbreken van een sociaal netwerk. Voor ouders met minderjarige kinderen is dit één op de tien (bron: SCP, mei 2023). Landelijk kreeg 10,5 % van de jeugdigen tot 23 jaar in 2022 een vorm van jeugdzorg; jeugdhulp kwam verreweg het meest voor (bron: CBS, april 2023).

Gemiddeld genomen is te zeggen dat 15 tot 20% van de huishoudens een vorm van hulp en ondersteuning nodig heeft. Die hulp en ondersteuning is er. Een deel hiervan wordt geboden door de gemeente vanuit het domein Mens en Maatschappij, in de vorm van vrij toegankelijke voorzieningen én zorg waarvoor een indicatie en/of beschikking nodig is. Gemeente Moerdijk voert hiertoe in totaal 28 landelijke wetten en ruim 270 taken uit. Daarnaast voeren we taken uit op basis van lokaal en regionaal beleid. Doel van de gemeentelijke inzet is: een leefbare en veerkrachtige samenleving waarin alle inwoners, van jong tot oud, kunnen meedoen.

Als gemeente ondersteunen we onze inwoners op tien leefgebieden, tien pijlers in het dagelijks leven:

- Opvoeden en opgroeien
- Onderwijs
- Fysieke en mentale gezondheid
- Werk
- Mobiliteit

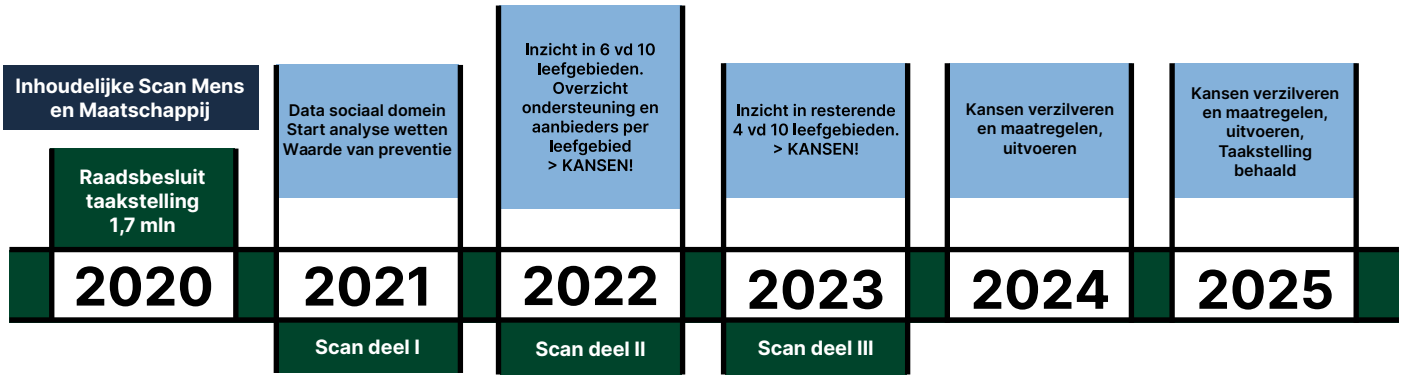
- Financiën
- Algemeen dagelijks leven
- Wonen
- Sociale participatie
- Sociale veiligheid

In de Scan Mens en Maatschappij deel II zijn de eerste zes leefgebieden beschreven en daarnaast het thema Verwijzers. In voorliggend document, de Scan deel III, belichten we de overige vier leefgebieden en een aantal nieuwe thema's.
De gemeentelijke ondersteuning is steeds meer gericht op investeren in preventie, om zoveel mogelijk te voorkomen dat de zelfredzaamheid van onze inwoners verloren gaat. Preventie is tweeledig. Enerzijds gaat het over het voorkomen (van erger). Anderzijds gaat het over het bevorderen van kansen zodat een inwoner kan voorzien in de bestaanscondities (inkomen, wonen, activiteiten, relaties en gezondheid). Zwaardere zorg en ondersteuning willen we beschikbaar en betaalbaar houden voor inwoners die dit echt nodig hebben. Dat lukt alleen door zoveel mogelijk 'naar de voorkant te bewegen'. Met andere woorden: naar preventieve en lichtere voorzieningen. Ook in de totale zorgsector vindt een verschuiving naar de voorkant plaats, van zorg en ziekte naar preventie en gezondheid.

Met de verschuiving naar lichtere, voorliggende voorzieningen en het geven van prioriteit aan preventie, neemt de druk op eerstelijns zorg en zwaardere specialistische zorg hopelijk af. Vanuit menselijk perspectief juicht gemeente Moerdijk dit toe. Preventieve voorzieningen en vroegtijdige ondersteuning kunnen voorkomen dat inwoners (verder) in de problemen raken en in een zwaarder traject terecht komen. Kijkend naar het totale zorgdomein, betekent dit bovendien dat er hopelijk minder zware zorg nodig is. Dat levert besparingen op voor de zorgsector en de zorgverzekeraars, maar niet voor de gemeente. De druk op de lichtere gemeentelijke ondersteuning neemt juist toe. Ook doordat er steeds minder intramurale zorg (in een verpleeghuis of instelling) is en ouderen met complexe problemen langer thuis blijven wonen. Datzelfde geldt voor andere kwetsbare groepen. Terwijl de gemeente, net als alle andere partijen in dit veld, te maken heeft met grenzen aan budgetten en personele capaciteit. Dat vraagt om scherpe, verantwoorde en goed onderbouwde keuzes bij beleidsontwikkeling en de uitvoering hiervan.

Om dit mogelijk te maken, is de Scan Mens en Maatschappij opgezet; een breed en diepgaand onderzoek waarvan de resultaten zowel inhoudelijk als financieel meer inzicht in en grip op het sociaal domein geven. De uitkomsten maken ook een betere sturing mogelijk op effecten en samenhang van onze gemeentelijke ondersteuning. Bovendien vormen de inzichten die de Scan oplevert een goede basis voor het vormen van een heldere toekomstvisie. Aan de Scan Mens en Maatschappij is een financiële taakstelling gekoppeld: een totale besparing van 1,7 miljoen euro van 2021 t/m 2024. Van deze taakstelling is momenteel meer dan 1,5 miljoen euro gerealiseerd. Het laatste gedeelte van de taakstelling zal naar verwachting in 2025 worden gerealiseerd.

Scan Mens en Maatschappij in drie delen

In 2021 werkten we aan Deel I van de Scan. We maakten een profiel van het sociaal domein in gemeente Moerdijk met cijfers en data over financiën, gezondheid, zorg, onderwijs, werk, inkomen én voorzieningen vanuit de verschillende wetten. We vergeleken onze sociaal-maatschappelijke kenmerken met die van regiogemeenten en landelijke gemiddelden. Daarnaast deden we literatuuronderzoek naar de waarde van preventieve ondersteuning, voor zowel jeugd als volwassenen.
In 2022 en 2023 brachten we in kaart wat we feitelijk doen binnen het sociaal maatschappelijk domein en wat we moeten doen op basis van wettelijke en beleidsgrondslagen. Daarnaast zetten we opgedane inzichten en te verzilveren kansen op een rij. Dit resulteerde in de delen II en III van de Scan Mens en Maatschappij, beide documenten hebben dezelfde opzet.
Deel II (2022) behandelt zes leefgebieden en één thema; deel III (2023) beslaat vier leefgebieden en vier thema's. Van de hoofdstukken over de leefgebieden gaat het eerste deel grotendeels over de wettelijke en niet-wettelijke taken. Het tweede deel van deze hoofdstukken heeft een meer beschouwend karakter en gaat over inzichten en kansen.

In de Scan deel II is voor de tien leefgebieden in beeld gebracht via welke regelingen, producten, diensten en voorzieningen de gemeente haar inwoners ondersteunt. En welke organisaties aan de lat staan voor de uitvoering van de gemeentelijke ondersteuning. Er is een indeling gemaakt in vier categorieën, beginnend bij lichtere ondersteuning en oplopend naar zwaardere hulp.

Negen uitgangspunten
Naar aanleiding van de Scan deel I stelde de gemeenteraad van Moerdijk in het najaar van 2021 negen uitgangspunten vast voor het sociaal domein:

- Eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid
- Reablement (deels weer zelf taken kunnen oppakken)
- Normeren (begrenzen van een zorgtraject, goed is goed genoeg, met welke resultaten zijn we tevreden?)
- Normaliseren (niet altijd is een hulptraject nodig)
- Investering in preventie
- Investeren in gezamenlijke visievorming met de maatschappelijke partners
- Verdieping van de cijfers uit Scan Deel I
- 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur
- Minimale administratieve taken

Deze uitgangspunten zijn opgenomen in het bestuursakkoord 2022 – 2026 en vormen de basis bij het maken en uitvoeren van toekomstig beleid.

Het voorliggende document
In het document dat voor u ligt, de Scan deel III, belichten we in Hoofdstuk 1 de leefgebieden Algemeen dagelijks leven, Wonen, Sociale Participatie en Veiligheid. In hoofdstuk 2 behandelen we de volgende thema's: Samenwerking met huisartsen en Samenwerking met maatschappelijke partners, Opdrachtgeverschap, Dashboard (een digitaal instrument) en definities van veel gebruikte begrippen.
In hoofdstuk 3 leest u over het dashboard dat inzicht geeft in alle wettelijke taken en veelgebruikte begrippen. Hoofdstuk 4 bevat de Conclusies en in Hoofdstuk 5, Vervolg, kijken we vooruit.

Vooruitkijken
Een deel van de kansen die de Scan opleverde, is en wordt al verzilverd in de praktijk. Die lijn zet gemeente Moerdijk de komende jaren door. Dat vraagt om een gestructureerde, projectmatige aanpak. Hoe deze er precies uit gaat zien, staat nog niet vast. We bepalen dit najaar de inhoudelijke prioriteiten voor 2024 en 2025 en nemen hierbij eerdere toezeggingen mee.
In lijn met de beweging naar de voorkant gaan we als gemeente behoorlijk inzetten op preventie. Het ontwikkelen van eigen sociaal-maatschappelijk beleid en het uitvoeren van de bijbehorende taken doen we als gemeente niet alleen, maar samen met vele maatschappelijke organisaties, zorgaanbieders en vrijwilligersorganisaties. Meer dan in het verleden zal de gemeente een regierol vervullen. Hierbij vertrouwen we op de inhoudelijke deskundigheid van onze partners. 'Licht waar mogelijk, zwaar waar nodig', blijft het leidende principe van gemeente Moerdijk bij het bieden van hulp en ondersteuning.

Hoofdstuk 1
De leefgebieden

Inleiding

Dit hoofdstuk bevat uitgebreide informatie over vier leefgebieden. De teksten beginnen met een feitelijk gedeelte, gevolgd door een meer beschouwend gedeelte. Bij de leefgebieden komen in het eerste deel telkens onze wettelijke en niet-wettelijke taken aan bod. Het tweede deel gaat over opgedane inzichten én over kansen die we in de toekomst kunnen verzilveren. De negen uitganspunten voor het sociaal domein die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, lopen als een rode draad door alle kansen heen. Het verzilveren van kansen doen we niet alleen, maar samen met onze professionele partners, tal van vrijwilligers en de inwoners van gemeente Moerdijk.

Leefgebieden	
1. Opvoeden en opgroeien	Scan Deel II
2. Onderwijs	
3. Fysieke en mentale gezondheid	
4. Werk	
5. Mobiliteit	
6. Financiën	
7. Algemeen dagelijks leven	Scan Deel III
8. Wonen	
9. Sociale participatie	
10. Veiligheid	

Thema's	
1. Verwijzers	Scan Deel II
2. Huisartsen	
3. Opdrachtgeverschap	Scan Deel III
4. Dashboard	
5. Begrippen nader gedefinieerd	

1. Leefgebied Algemeen dagelijks leven en huishouding

Van zorg en ziekte naar gezondheid en preventie

Bij het Algemeen dagelijks leven gaat om het zelfstandig voeren van een huishouding: zorgen dat het huis schoon is, de boodschappen gedaan zijn, het eten op tafel staat en de rekeningen betaald worden. Hierbij ondersteunt de gemeente inwoners die dit zelf niet redden of geen sociaal netwerk hebben dat hen hierbij ondersteunt. Denk aan praktische dingen als hulp bij het huishouden en de administratie. Maar ook aan zaken als dagelijkse structuur creëren en het sociale netwerk versterken. De nadruk ligt daarbij zoveel mogelijk op het behouden en stimuleren van zelfredzaamheid.

Wettelijke taken

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Gemeenten hebben vanuit deze wet de opdracht beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Het betreft het gericht ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van personen met een beperking of met chronische, psychische of psychosociale problemen, zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving. Voorbeelden hiervan zijn het bevorderen en faciliteren van mantelzorg en het bieden van maatwerkvoorzieningen, zoals hulpmiddelen, huishoudelijke ondersteuning of begeleiding voor mensen die het met hulp uit hun netwerk of mantelzorg niet redden. Onze gemeente vertaalt deze wettelijke taak in een lokaal beleidsplan, een verordening, beleidsregels en een besluit maatschappelijke ondersteuning Moerdijk. Hierna volgt een korte toelichting per onderdeel.

- **Mantelzorg**

De wettelijke taken voor gemeenten op dit vlak zijn: bevorderen dat inwoners mantelzorg verlenen én mantelzorgers zoveel mogelijk in staat stellen hun taken uit te voeren. Gemeente Moerdijk faciliteert het Mantelzorg steunpunt Moerdijk (uitgevoerd door Surplus). Dit Steunpunt organiseert lotgenotencontact, mantelzorg coaching, cursussen, nieuwsbrieven en er is een dagelijks bereikbaar contactpunt. Daarnaast wordt waardering uitgesproken met een cadeaucheque, maandelijkse activiteiten en een grote activiteit in de Week van de Mantelzorg.

- **Maatwerkvoorzieningen**

Inwoners die het op eigen kracht of met mantelzorg óf hulp uit hun sociale netwerk niet redden, kunnen gebruikmaken van maatwerkvoorzieningen. Deze zijn bedoeld ter ondersteuning van zelfredzaamheid en deelname aan de maatschappij. Denk aan huishoudelijke ondersteuning, was- en maaltijdverzorging, boodschappen, verzorging van kinderen, begeleiding, dagbesteding en hulpmiddelen zoals een scootmobiel of traplift.

- **Begeleiding bij persoonlijke verzorging**

Persoonlijke verzorging valt onder de Wmo wanneer de behoefte aan persoonlijke verzorging samenhangt met de behoeft aan begeleiding. Denk daarbij aan dagelijkse dingen als in en uit bed komen, lichamelijke hygiëne, eten en drinken en medicijnen innemen. Het gaat hier niet om inwoners die zichzelf niet kúnnen wassen of aankleden, maar om mensen die hier aansporing bij nodig hebben vanwege een verstandelijke handicap of psychiatrische aandoening. Anders gezegd: ondersteuning in het dagelijks leven om zelfstandig te kunnen (blijven) leven.
Wanneer persoonlijke verzorging samenhangt met geneeskundige zorg of een hoog risico daarop, wordt hulp ingezet via de Zorgverzekeringswet (thuiszorg). Denk aan ouderen met een lichamelijke aandoening of beperking of bij mensen die dikwijls al (intensief) te maken hebben met huisartsenzorg of ziekenhuiszorg.

Jeugdwet

Wanneer de Wet langdurige zorg (Wlz) en de Zorgverzekeringswet (Zw) niet van toepassing zijn, hebben gemeenten op basis van de Jeugdwet de volgende taken:

- **Begeleiding in het dagelijks leven**

Het betreft hier het bieden van persoonlijke verzorging en begeleiding bij dagelijkse levensverrichtingen. De Jeugdwet biedt ondersteuning bij persoonlijke verzorging in relatie tot zelfredzaamheid, wanneer het kind meer ondersteuning nodig heeft dan gebruikelijk voor zijn/haar leeftijd/ontwikkelfase. Deze ondersteuning vanuit de Jeugdwet geldt tot de 18e verjaardag. Daarna kan dergelijke begeleiding overgaan naar de Wmo. Dat geldt niet voor intensieve en permanente zorg. Deze valt niet onder de Jeugdwet of Wmo, maar onder de Wlz. Sommige therapieën worden gedekt door de aanvullende zorgverzekering, zoals speltherapie, creatieve therapie en psychosociale therapie.

- **Boven gebruikelijke zorg**

Als een kind meer zorg van ouders vraagt dan gebruikelijk, kan de gemeente bijspringen. Dat is aan de orde als kinderen bijvoorbeeld onvoldoende zelfredzaam zijn vanwege een beperking. Vaak betekent dit dat de ouders niet of minder kunnen werken of extra ondersteuning nodig hebben bij dagelijkse zorg voor hun kind. De gemeente kan dan extra begeleiding in de vorm van ambulante zorg of gespecialiseerde kinderopvang en/ of financiële ondersteuning bieden in de vorm van het zogenoemde Persoonsgebonden budget (Pgb).

Wet inburgering

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de maatschappelijke begeleiding van nieuwkomers die inburgeringsplichtig zijn. Hieronder vallen voorlichting over basisvoorzieningen in Nederland en praktische hulp bij het regelen hiervan, zoals een woning en een school voor de kinderen zoeken, verzekeringen afsluiten en inschrijven bij een huisarts en tandarts. Met een brede intake brengt de gemeente in kaart welke mogelijkheden een inburgeringsplichtige heeft. Na de intake wordt een Plan Inburgering en Participatie (PIP) opgesteld. Hierin staan afspraken over bijvoorbeeld een leerroute, taalschool en kinderopvang. Verplichte onderdelen van de inburgering zijn onder meer: het volgen van een participatieverklaringstraject en van de module Arbeidsmarkt en Participatie. De gemeente biedt beide zaken aan.

Niet-wettelijke taken

Re-ablement

Gemeente Moerdijk zet in op re-ablement bij inwoners die zich melden voor een maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning. Als er mogelijkheden zijn, gaat een ergotherapeut met mensen aan de slag met als doel dat zij (weer) zelfredzaam worden in het uitvoeren van huishoudelijke taken. Het kan gaan om het aanleren van nieuwe vaardigheden, maar ook om het weer aanleren van eerdere vaardigheden.

Buurtkamers

Sommigen inwoners hebben klachten of problemen die te licht zijn voor een Wmo-indicatie voor begeleiding in een groep. Toch kunnen deze mensen wel baat hebben bij georganiseerde ontmoeting en daginvulling. Hiervoor richt gemeente Moerdijk Buurtkamers in, waar mensen onder begeleiding van een sociaal werker samen kunnen eten en kunnen meedoen aan een spelletje of creatieve activiteit.

Vroegtijdige signalering
Het is zaak achteruitgang bij inwoners in een vroeg stadium op te merken, zodat zij tijdig de juiste ondersteuning kunnen krijgen. Signalen van achteruitgang zijn bijvoorbeeld: een verwaarloosd huis, stapels post op de mat, persoonlijke verzorging die te wensen over laat, niet meer naar buiten gaan en het ontbreken van contact met anderen. Professionals van onze samenwerkingspartners kunnen dit soort zaken opmerken, zoals de wijkzuster of wijkverpleging, de huishoudelijke ondersteuning, leerkrachten en buurthuismedewerkers. Het team ‘vroeg eropaf’ ontvangt vroegtijdig signalen van betaalachterstanden bij o.a. verhuurders en energiemaatschappijen. Door vroeg problemen te signaleren en op tijd te ondersteunen wil gemeente Moerdijk zorgen dat mensen de regie over hun eigen leven kunnen houden.

Extra inzet in de wijk
Samen met de zorgverzekeraars investeert onze gemeente met subsidie in extra taken voor wijkzusters en wijkverpleegkundigen. Zij zijn dichtbij en vertrouwd voor inwoners én vaak het eerste contact voor hulpvragen. De extra taken betreffen vooral preventie, vroegtijdige signalering en mantelzorgondersteuning. De bedoeling is de behoefte aan zorg en ondersteuning zoveel mogelijk te voorkomen of te zorgen dat mensen hierin (gedeeltelijk) zelfredzaam zijn. De wijkzusters en wijkverpleegkundigen houden inloopspreekuren, gaan op huisbezoek en nemen deel aan lokale activiteiten zoals dorps- en stadstafels en gezondheidsmarkten.

Gemeentelijke doelen

Gemeente Moerdijk wil zoveel mogelijk voorkomen dat de zelfredzaamheid van inwoners verloren gaat. Daarom geven we prioriteit aan preventie. Wanneer inwoners hun zelfredzaamheid (dreigen te) verliezen, streven we in eerste instantie naar re-ablement (Een inzet die we nu alleen toepassen op huishoudelijke ondersteuning, maar zeker willen uitbreiden). Als de zelfredzaamheid van inwoners afneemt, willen we dat in een vroeg stadium signaleren. Met tijdige ondersteuning proberen we verergering van klachten en problemen te voorkomen. Bij voorkeur kunnen mensen daarna weer verder op eigen kracht en/of met hulp van hun sociale netwerk. Zwaardere zorg en ondersteuning bij het algemeen dagelijks leven willen we kunnen blijven bieden aan alle inwoners die dit echt nodig hebben. Dat lukt ons alleen door zoveel mogelijk ‘naar de voorkant te bewegen’.

Doelgroepen

We richten ons als gemeente op alle inwoners die vanwege een beperking - in wat voor vorm dan ook - geen eigen huishouding kunnen voeren. Zij zijn op dit gebied niet of slechts gedeeltelijk zelfredzaam.

Partners

Om ons beleid voor ondersteuning bij het algemeen dagelijks leven en huishouding waar te maken, werken we als gemeente samen met verschillende partners. Een overzicht staat in Hoofdstuk 2 van Scan Mens en Maatschappij deel II. Zo doen we bijvoorbeeld een beroep op Surplus voor de wijkzuster, individueel maatschappelijk werk en mantelzorgondersteuning. Voor taken op het gebied van inburgering zijn Werkplein Hart van West-Brabant en Vluchtelingenwerk betrokken. We werken met tal van zorgaanbieders en leveranciers van maatwerkvoorzieningen en natuurlijk het zorgkantoor en de zorgverzekeraars.

Actuele context

Vergrijzing
In de periode 2025 tot 2040 neemt de vergrijzing enorm toe, met een grote groep 75 - 90-jarigen. Deze mensen moeten voorbereid worden en/of ondersteund worden bij het zelfredzaam en veerkrachtig blijven om een toenemende vraag aan zorg en ondersteuning te voorkomen.

Integraal Zorg Akkoord (IZA) en Gezond Leven Akkoord (GALA)
In 2023 zijn landelijk het Integraal Zorgakkoord (IZA) en Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) gesloten. Beide akkoorden zetten in op de beweging van ziekte en zorg naar gezondheid en preventie. De zogenoemde ‘beweging naar de voorkant’. Hierbij spelen gemeenten een belangrijke rol, onder meer door het versterken van de sociale basis, het aanpakken van gezondheidsachterstanden en bovenal het vooropzetten van preventie. Het GALA stelt een gezonde samenleving centraal en werd ondertekend door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en GGD GHOR Nederland. Doel van dit akkoord is: bevorderen en behouden van de fysieke en mentale gezondheid, met speciale aandacht voor mensen in kwetsbare situaties. De ondertekenaars van het GALA leggen samen het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en de sociale basis.
De sociale basis bestaat uit wat inwoners in het dagelijks leven met en voor elkaar doen én wat andere partners op sociaal vlak doen, lokaal gericht. Dit kunnen vrijwillige of professionele organisaties zijn, maar ook lokale en regionale bedrijven en natuurlijk de gemeente. Alle betrokkenen hebben en nemen hun verantwoordelijkheid in het scheppen en behouden van stevige sociale structuren. Voor een sterke sociale basis zijn plekken nodig waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en sport, cultuur of andere vrijetijdsbesteding kunnen beoefenen.

Het IZA richt zich op het goed, toegankelijk en betaalbaar houden van de zorg, met als invalshoek de Zorgverzekeringswet. Ondertekenaars zijn onder meer overkoepelende organisaties van ziekenhuizen, de geestelijke gezondheidszorg en de ouderenzorg. De samenwerking met zorgpartijen, met name ook regionaal, is een belangrijk punt in het IZA.

Inzichten

Sector beweegt naar de voorkant
In de hele zorgsector is de 'beweging naar de voorkant' gaande. We bewegen van intensieve jeugdzorg naar jeugdhulp en welzijnswerk; waar mogelijk verschuiven we GGZ-problematiek naar de lichtere Wmo-ondersteuning; het medisch domein verwijst waar het kan naar het sociale domein en indien passend, kiezen we voor welzijnswerk of maatschappelijk werk in plaats van een maatwerkvoorziening via de Wmo. Gemeenten en andere niet-medische partijen zoals maatschappelijk werk, jongerenwerk en welzijnswerk spelen hierin een essentiële rol, De druk op deze organisaties, dus ook op de gemeente, neemt toe. Let wel, dit is een gewenste beweging vanuit de gedachte 'licht waar mogelijk, zwaar waar nodig' en vanuit de uitgangspunten eigen kracht, normaliseren en preventie.

Re-ablement
Re-ablement (ook wel "herstelgerichte zorg" genoemd) binnen het sociaal domein verwijst naar een benadering van zorg en ondersteuning gericht op het herstel van de zelfredzaamheid en kwaliteit van leven van individuen, met name ouderen of mensen met beperkingen. Het doel is mensen met gerichte training of ondersteuning in staat stellen zoveel mogelijk onafhankelijk te zijn en weer controle over hun leven te krijgen. Dit kan hun gevoel van eigenwaarde en kwaliteit van leven aanzienlijk verbeteren.

Re-ablement wordt op dit moment ingezet bij inwoners die moeite hebben bij het uitvoeren van de huishoudelijke taken. Een beperking hoeft niet altijd een belemmering te zijn. Daarom kijkt de Wmo eerst samen met een inwoner naar mogelijkheden om het huishouden toch zelf te blijven doen. Is er meer nodig dan alleen advies dan schakelen we een ergotherapeut in. Die adviseert de inwoner over hulpmiddelen en leert in een aantal trainingen hoe de inwoner anders kan schoonmaken, ondanks beperkingen. Uit de ingezette trajecten blijkt dat twee derde van de aangemelde inwoners in staat is meer onafhankelijkheid te bereiken. Hierdoor is minder of geen huishoudelijke ondersteuning nodig. Deze positieve resultaten zijn waardevolle informatie om verbreding van de inzet van re-ablement te onderzoeken. Het draagt bij aan de doelstellingen van zowel het welzijn van de inwoner als de efficiënte inzet van de gemeentelijke zorg.

Toegang Sociaal domein
Voor hulp en ondersteuning kunnen inwoners contact opnemen met de gemeente, ook wel de toegang genoemd. Veel inwoners weten ons te vinden en hun hulpvraag bij ons te stellen. Maar we zien ook dat door de landelijk ingezette koers van extra-muralisering en langer thuis wonen niet alle inwoners zelfredzaam genoeg zijn om (tijdig) de juiste hulp te vragen. In de praktijk zien we steeds vaker, vooral bij ouderen, een vervuilde woning en onvoldoende persoonlijke hygiëne en medische zorg. Ook mantelzorg weet dit niet altijd te doorbreken. In samenhang met de vergrijzing die op ons afkomt, is dit een ongewenste ontwikkeling. Binnen de jeugdhulp zien we een groot deel van de jeugdhulpvragen ontstaan door ouderproblematiek, zoals een scheiding, verslaving of financiële problemen.
Daarnaast zien we vanuit de toegang steeds vaker de noodzaak van korte praktische hulp in plaats van alleen te verwijzen. Denk aan ondersteuning bij de inzet van wijkverpleging, begeleiden tot gespecialiseerde hulpverlening start en het regelen dat noodzakelijke huishoudelijke middelen worden aangeschaft. Inwoners voor korte praktische hulp verwijzen naar een andere hulpverlener (bijv. maatschappelijk werk) geeft bij een bepaalde groep weerstand en er zijn wachttijden. Hierdoor kunnen inwoners afhaken.

Preventief werken is belangrijk om zwaardere zorg te voorkomen. Dat betekent dat er bij signalen van partners of sociaal netwerk proactief (outreachend) gewerkt moet worden. Onze toegang is hier nog onvoldoende op ingericht.

Op basis van de hiervoor beschreven inzichten én de uitgangspunten die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen 2024 en verder

Sociale basis wordt steeds belangrijker

Gemeenten investeren in een sterkere sociale basis om drie redenen (bron: Leren, sturen en verantwoorden, Verwey-Jonker Instituut, 2022):

1. Ontmoeting, meedoen, je inzetten voor elkaar en een verhoogd welzijn van bewoners wordt als doel op zich gezien met een intrinsieke waarde.
2. Een sterke sociale basis helpt vroegtijdig signaleren van problemen van inwoners. Deze zijn daarmee makkelijker te verhelpen en/of door te verwijzen. Dit is waardevol geredeneerd vanuit (het welzijn van) inwoners an sich.
3. Een sterke sociale basis is een manier om zorgkosten te temperen. In de meeste (maar niet alle) gemeenten wordt een sterke sociale basis expliciet gezien als een middel om zorgkosten te temperen, zodat mensen die echt zorg nodig hebben dit nu en in de toekomst ook kunnen krijgen.

In het Gezond en Actief Leven Akkoord is de sociale basis een verplichting. Deze verplichting zorgt voor een versnelling in de aanpak. In Moerdijk wordt dit thema in 2024 uitgewerkt om de kansen te onderzoeken maar ook om een goede koppeling te maken met gebiedsgericht en vraaggericht werken per kern. Sociale benadering dementie zal hierin ook een plek krijgen.

Verbinden medisch domein, sociaal domein en welzijnswerk

De oorzaak van fysieke en psychische klachten waarmee mensen zich bij de huisarts melden is vaak niet-medisch en ligt meer op het sociaal-maatschappelijke vlak. Er liggen kansen door het organiseren van een lokale toegang in wijken met een meedenkcoach [bijv een Wmo-consulent met de pet meedenkcoach) en een welzijnscoach van Welzijn op Recept. De meedenkcoach heeft alle kennis over het brede scala aan ondersteuningsmogelijkheden binnen het sociaal domein (Jeugd, Werkplein, Wmo, Schuldhulpverlening, Inburgering, etc.) en de welzijnscoach is goed op de hoogte van de lokale laagdrempelige welzijns- en sociaal-maatschappelijke activiteiten op wijk-/kernniveau.

De huisarts die vaststelt dat de oorzaak van de medische klachten van een patiënt op het psychosociale en dus niet-medische vlak liggen, kan deze patiënt dan direct aanmelden bij de lokale toegang. De meedenk- en welzijnscoach bespreken vervolgens samen wie het beste het intakegesprek met de betreffende inwoner kan aangaan om deze direct zo goed mogelijk te ondersteunen bij het oplossen van de daadwerkelijke oorzaak van de gezondheidsklachten. Geen medicatie, maar de focus op het onderliggende probleem, zoals meedoen in de samenleving of oplossen van schulden. Er is al contact met huisartsen, waardoor het mogelijk is om op kleine schaal te starten in één of twee wijken en dat eventueel verder uit te bouwen.

Brede toegang brengt oorzaken beter in beeld

Er zijn al stappen gemaakt naar een brede intake om de hulpvraag van een inwoner op alle leefgebieden in beeld te krijgen zodat ook integrale ondersteuning geboden kan worden. Er wordt al veel samengewerkt met Wmo, Jeugd, Werkplein en Schuldhulpverlening. Verder ontwikkelen is nodig.
Nu er flink wordt ingezet op het voorliggend veld in de wijken zal integraal werken met de partners in dit voorliggend veld essentieel worden. Onze toegang is hierop nog onvoldoende ingericht. Hier ligt een belangrijke kans, het is zaak te onderzoeken of een brede toegang inderdaad een effectievere werkwijze is. Diverse gemeenten werken op een dergelijke manier.

Op dit moment hebben we bij gemeente Moerdijk nog zogenoemde aparte toegangen: voor ondersteuning aan volwassenen (Wmo), ondersteuning aan Jeugd (CJG) en ondersteuning bij financiële zorgen (Schuldhulpverlening en Werkplein). Een brede toegang, met ook betrokkenheid van welzijnswerk en maatschappelijk werk kan inwoners sneller naar de juiste hulp leiden. Bij de Wmo en schuldhulpverlening vragen we tijdens een intake naar de situatie overigens al wel naar de verschillende leefgebieden. Ook binnen het jeugddomein zien we de noodzaak van een brede, integrale intake en meer outreachend werken. Het startpunt is altijd een jeugdhulpvraag terwijl deze vraag niet altijd de oorzaak, maar juist een symptoom is van andere (soms verborgen) hulpvragen. Regionaal onderzoek wijst uit dat een groot percentage van jeugdhulpvragen haar oorzaak vindt in problemen op andere leefgebieden zoals financiën, gezondheid, wonen of speelt er ouderproblematiek (verslaving of scheiding). De hervormingsagenda Jeugd, de aanpassingen binnen de Jeugdwet en de nieuwe Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (verwachte inwerkingtreding juli 2024) gaan ons helpen deze beweging te kunnen maken.

Relatie met de uitgangspunten
De uitgangspunten ‘eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid’, ‘normaliseren’ en ‘preventie’ zijn te herkennen in de beschreven kansen.

Kortom
Er is dus veel mogelijk om het dagelijks leven en huishouden voor iedereen soepeler te laten verlopen. De sociale basis wordt steeds belangrijker. Ook om tijdig signalen op te pakken en hier naar te handelen. En door aandacht te besteden aan ondersteuning, re-ablement, een brede toegang tot het sociaal domein, vroegsignalering en samenwerking tussen het medisch, sociaal en welzijnsdomein kunnen mensen in staat worden gesteld zo veel mogelijk zelfstandig te blijven leven.

2. Leefgebied Sociale veiligheid

Focus op preventie van onveiligheid, vroeg signaleren én samenwerken
Een fijn thuis en een veilige omgeving zijn helaas niet voor iedereen vanzelfsprekend. Alle gemeenten in Nederland hebben te maken met (wettelijke) taken op het gebied van huiselijk geweld, kindermishandeling, onbegrepen gedrag en mensenhandel. Gemeente Moerdijk zet breed in op preventie en signalering. Zo willen we de risico's op onveiligheid verkleinen.

Als toch sprake is van onveiligheid, bieden we ondersteuning met onze samenwerkingspartners. Het doel van deze gemeentelijke ondersteuning is de veiligheid structureel herstellen. De professionals in het brede sociaal domein begeleiden inwoners bij keuzes die gemaakt moeten worden in aanpak en in te zetten hulp en zorg, indien dit nodig is. Ook kunnen deze professionals zelf hulpverlenen aan de inwoners. Het uitgangspunt hierbij is dat er één contactpersoon is voor de inwoner die zorgt dat er samenhangende zorg en ondersteuning wordt gegeven.

Wettelijke taken

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
Vanuit de Wmo zijn gemeenten verantwoordelijk voor de ondersteuning van mensen die niet op eigen kracht zelfredzaam zijn. Hieronder vallen ook gerichte taken op het gebied van sociale veiligheid. Deze taken gaan over het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling, de opvang van daklozen én het bieden van beschermd wonen voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Voor hen zorgt de gemeente voor begeleiding of een plaats in een beschermde woonomgeving.

Veilig Thuis
Veilig Thuis West-Brabant is in onze regio het advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Bij huiselijk geweld kan het gaan om partnergeweld, eer gerelateerd geweld, seksueel geweld en ouderenmishandeling. In opdracht van gemeente Moerdijk voert Veilig Thuis een deel van de gemeentelijke taken uit. Denk onder meer aan: advies geven, meldingen in ontvangst nemen, het onderzoeken van gemelde situaties en zo nodig vervolgstappen in gang zetten. Bijvoorbeeld de overdracht naar vrijwillige hulp of het informeren van de Raad voor de Kinderbescherming of de politie. Op www.veiligthuiswb.nl staat meer informatie over de diensten van Veilig Thuis West-Brabant.
Wanneer sprake is van risicovolle situaties van huiselijk geweld in combinatie met zorg mijdend gedrag, kan het Interventieteam MDA++ van Veilig Thuis worden ingezet. Dit team richt zich op het doorbreken van langdurig geweld binnen gezinssystemen waarbij reguliere interventies niet effectief genoeg zijn gebleken. MDA++ staat voor een multidisciplinaire aanpak.

Vrouwenopvang
Alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor de opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring. Voor deze taak zijn er in Nederland centrumgemeenten en regiogemeenten. Formeel gezien bestaat er geen onderscheid tussen centrumgemeenten en regiogemeenten, maar centrumgemeenten hebben een regierol en ontvangen financiële middelen van het Rijk. Breda is de centrumgemeente voor zestien West-Brabantse gemeenten.
De vrouwenopvang wordt voor deze gemeenten uitgevoerd door de Safegroep. De Safegroep valt net als Veilig Thuis onder de koepel SMO Breda. De vrouwenopvang is bestemd voor vrouwen (met kinderen) die om veiligheidsredenen niet thuis kunnen blijven wonen. Het merendeel van de vrouwen is slachtoffer van ernstig huiselijk en/of seksueel geweld. De vrouwenopvang biedt kortdurende, tijdelijke opvang met een maximum van zes maanden. Waarbij ambulante hulp en verblijf samengaan op weg naar herstel in veiligheid.

Maatschappelijke opvang
De Wmo definieert de taken van een centrumgemeente voor de maatschappelijke opvang als volgt: ‘Opvang (onderdak en begeleiding) bieden aan personen die de thuissituatie hebben verlaten, al dan niet in verband met risico’s voor hun veiligheid als gevolg van huiselijk geweld, en niet in staat zijn zich op eigen kracht, met gebruikelijke hulp, met mantelzorg of met hulp van andere personen uit hun sociale netwerk te handhaven in de samenleving.’

Meestal gaat het om inwoners die te maken hebben met een opeenstapeling van problemen op het gebied van financiën, wonen, werken, psychische en lichamelijke gezondheid, sociale contacten en opvoeding. Zij zijn niet altijd in staat om zelf hulp te vragen, ze weten de weg niet of accepteren (nog) geen hulp. Als gemeenten in de regio willen we dat deze mensen weer volwaardig kunnen meedoen in de samenleving.
Er is een breed aanbod van opvangtrajecten en voorzieningen, zoals:

- Een 24-uurs opvang voor dak- en thuislozen in Breda (doorstroomvoorziening).
- Een tijdelijke opvang voor mensen die zijn uitgestroomd uit de 24-uursopvang en wachten op een normale woonplek (tussenvoorziening).
- Twintig crisiswoningen voor onderdak aan meer zelfredzame daklozen met een begeleidingsvraag.
- Villa Boerebont: opvangtrajecten met name bestemd voor risicojongeren.
- Tot eind 2023: een pilot voor 25 zogenoemde trajecten Springplank. Tijdens een traject van twaalf maanden krijgt iemand naast een tijdelijke woon- of opvangplek ook begeleiding, onder meer bij re-integratie naar werk.

Preventie en nazorg bij dakloosheid
In het beleidskader Maatschappelijke opvang, OGGZ en regionale verslavingspreventie ‘Een (T)huis = een zorg minder’ is een nadrukkelijke rol weggelegd voor regiogemeenten (zoals Moerdijk) in het voorkomen van dakloosheid en het realiseren van woonoplossingen met nazorg voor mensen die uitstromen uit de maatschappelijke opvang. In het Nationaal Actieplan Dakloosheid is afgesproken dat ieder mens recht heeft op een plek om te wonen. In 2030 moet opvang niet meer nodig zijn, iedere dakloze krijgt een eigen woonplek met ondersteuning op maat.
Met het beleidskader focussen we ons op het voorkomen van dak- en thuisloosheid, de periode in de opvang zo kort mogelijk houden en het bieden van nazorg om te voorkomen dat mensen opnieuw dakloos worden.

Opvang dak- en thuislozen
Centrumgemeente Breda heeft de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de regionale taken zoals het bieden van feitelijke opvang. Vanuit Moerdijk maken maar weinig inwoners gebruik van de regionaal georganiseerde opvangvoorzieningen. Als een inwoner hier wel gebruik van maakt is de afspraak dat hij of zij zo snel als mogelijk weer terug gaat wonen in de eigen gemeente.

Openbare geestelijke gezondheidszorg taken (OGGZ)
Een deel van (dreigend) daklozen vraagt niet om hulp, weet de weg naar hulp niet te vinden of wil geen hulp. Zij zijn niet in staat om zelf ondersteuning te vragen, of de omgeving maakt zich zorgen of ervaart ernstige overlast. We willen zorgen dat deze mensen weer volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen, als dat nodig is met ondersteuning. Met een vasthoudende (pro)actieve inzet van hulp proberen we de situatie te doorbreken. Daarmee verkleinen we ook het risico op dakloosheid. We bieden actief en ongevraagd hulp aan mensen die niet in staat zijn om deze hulp zelf te zoeken. Met het (regionaal) uitvoeren van deze OGGZ-taken zetten we in op (zorgwekkende) zorgmijders en het terugdringen van overlast. Het gaat om bemoeizorg, MaSS en het straatteam.

Straatteam
In de regio Breda hebben we een Straatteam. Dit team werkt proactief en maakt en houdt contact met dak- en thuislozen die lang op straat leven en (nog) geen ondersteuning willen.

Bemoeizorg
Het team bemoeizorg biedt actief en ongevraagd hulp aan inwoners die uit zichzelf geen hulp (kunnen) vragen, maar wel hulp nodig hebben. In het team is expertise op de volgende vlakken: maatschappelijk werk, verslavingszorg, licht verstandelijk beperking, psychiatrische problemen, psychosociale ondersteuning en financiële expertise bij schulden. Het bemoeizorgteam gaat actief, vriendelijk doch stevig, actief te werk en leidt inwoners door naar zorg- en hulpverleners.

Maatschappelijke Steunsystemen (MaSS)
Iedere gemeente in de centrumregio Breda heeft een netwerkoverleg Maatschappelijke SteunSysteem (MaSS). In maandelijkse casuïstiekoverleggen worden samen met partners kwetsbare inwoners met meervoudige problemen besproken om vanuit een integraal plan van aanpak doorbraken te realiseren. Bij langdurige en/of vastgelopen probleemsituaties organiseren de MaSS-partners een zorgconferentie. Tijdens deze bijeenkomst proberen alle betrokken partijen én de cliënt een doorbraak te bewerkstelligen en afspraken voor de toekomst te maken. De gemeente controleert of de afspraken worden nageleefd.

Regionale verslavingspreventie
Novadic-Kentron voert in opdracht van de regio activiteiten op het gebied van verslavingspreventie uit. Deze activiteiten zijn gericht op het voorkómen van problemen en beperken van schade door het gebruik van alcohol, drugs en medicijnen én door gokken, internetten en gamen. Voorbeelden van activiteiten zijn: voorlichting - van jongeren, ouders en professionals -, informatievoorziening en consultatie, deskundigheidsbevordering, actief veldwerk en ondersteuning van organisaties voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Zo nodig verwijst Novadic-Kentron mensen door naar passende zorg. Met deze preventieve aanpak wil de regio ook het risico op dakloosheid als gevolg van verslaving verkleinen. Verslaving is een veel voorkomende oorzaak van dakloosheid.

Jeugdwet
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de Jeugdwet. Deze wet regelt jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering; samen jeugdzorg genoemd. In dit hoofdstuk gaat het specifiek om taken vanuit de Jeugdwet op het gebied van sociale veiligheid.
Eén van die taken is het versterken van het opvoedkundig klimaat in de leefomgeving en netwerken van een kind. Anders gezegd: we zetten in op ondersteuning binnen een gezin door een jeugdprofessional of gespecialiseerde zorgvormen zoals GGZ. We bieden hulp waar nodig binnen het hele systeem rondom het kind.

In het verlengde van bovengenoemde taak treffen gemeenten diverse maatregelen om kindermishandeling te voorkomen. We zetten in op goede, vroegtijdige signalering door onder andere professionals in het onderwijs, de kinderopvang en het jongerenwerk te trainen in het tijdig oppikken van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De Wet meldcode helpt professionals om de juiste stappen te zetten bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Signalen bespreken met een professional, het gezin zelf en het raadplegen van Veilig Thuis zijn stappen in de meldcode. De jeugdprofessional werkt samen met het gezin aan het herstel van de veiligheid, eventueel ondersteund door de inzet van specialistische hulp.

Vaak is het gebruikmaken van jeugd- of volwassenhulp vrijwillig. Als vrijwillige hulp onveilige situaties rondom het kind niet wegneemt, zal de jeugdprofessional dit bespreken in het veiligheidsteam om een gezamenlijk beeld te krijgen van de onveiligheid en de stappen die de professional met het gezin kan nemen om deze te herstellen. Lukt dit onvoldoende, dan kan de gemeente een verzoek tot onderzoek indienen bij de Raad voor de Kinderbescherming. Wanneer de Raad voor de Kinderbescherming om een beschermingsmaatregel verzoekt, kan de kinderrechter dit toetsen en wordt na uitspraak een gecertificeerde instelling (GI) aangewezen voor de uitvoering van de beschermingsmaatregel en jeugdhulp.
Gemeenten zijn ten slotte ook eindverantwoordelijk voor deze kinderbeschermingsmaatregelen. Deze worden conform de Jeugdwet uitgevoerd door gecertificeerde instellingen (GI's). Het is aan de gemeente te zorgen voor een toereikend aanbod van GI's voor jeugdbescherming, jeugdreclassering en gesloten jeugdzorg. Die laatste vorm wordt afgebouwd. Er is een beweging in gang gezet naar meer kleinschalige opvang en zo min mogelijk gesloten plaatsingen. Het streven voor 2030 is: nul gesloten plaatsingen. Zie ook leefgebied Wonen onder actuele context.

Wet verplichte GGZ (Wvggz)
In deze wet - van kracht sinds januari 2020 - zijn de rechten beschreven van mensen die verplicht geestelijke gezondheidszorg krijgen. Het gaat om mensen met een psychische aandoening die gedrag vertonen dat gevaarlijk is voor henzelf of anderen. Het voorkómen van verplichte zorg is prioriteit. Als dit niet lukt, moeten zorgaanbieders de verplichte zorg snel en met zo min mogelijk dwang verlenen én er zo snel mogelijk weer mee stoppen. Bij jeugdigen is er extra aandacht voor mogelijke nadelen van verplichte zorg op hun verdere ontwikkeling. Als gemeente hebben we de opdracht om meldingen van derden over personen die in geestelijke nood zijn, te kunnen ontvangen en te laten uitvoeren.

De inzet van deze verplichte zorg kan niet zomaar. De manieren om toestemming te krijgen voor verplichte zorg zijn: een zorgmachtiging via de rechter én een crisismaatregel via de burgemeester. Wanneer de burgemeester aan iemand een maatregel oplegt, moet deze persoon de mogelijkheid krijgen om, net als bij de rechter, gehoord te worden. De Wvggz is in de regio West- Brabant gezamenlijk vormgegeven. De meldfunctie voor de Wvggz ligt bij het Meldpunt crisiszorg West- Brabant. Als uit een melding blijkt dat er zorgen zijn en de inschatting is dat er verplichte zorg nodig is, dan wordt een verkennend onderzoek uitgevoerd door team Bemoeizorg.
Bij de gemeente Moerdijk werken we voor deze wet samen met de openbare orde, handhaving en Wmo. Voornamelijk de politie treft inwoners in een crisistoestand aan. De politie zal vaak proberen iemand te bewegen zelf hulp te vragen bij een (crisis)instantie. In sommige gevallen lukt dat onvoldoende en is een gedwongen opname nodig. De burgemeester kan hiervoor een crisismaatregel afgeven. Iemand krijgt dan tijdelijk verplichte zorg. In de gemeente Moerdijk komt het gemiddeld vijf à zes keer per jaar voor dat een crisismaatregel wordt opgelegd.

Wet tijdelijk huisverbod (Wth)
Doel van de Wth is het beschermen van personen die te maken hebben met (dreigend) huiselijk geweld. Deze wet geeft burgemeesters de bevoegdheid om iemand de toegang tot de eigen woning te ontzeggen, wanneer van deze persoon een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat. Hieronder valt ook kindermishandeling. Het toegangsverbod geldt tien dagen en kan alleen opgelegd worden aan meerderjarigen. Verlenging is mogelijk tot maximaal vier weken. In deze periode heeft het in gang zetten van een hulpverleningstraject prioriteit. Hierbij wordt bekeken of andere maatregelen (de dreiging van) huiselijk geweld kunnen wegnemen. Als het plan is een huisverbod op te legen wegens (ernstig vermoeden van) kindermishandeling, neemt de burgemeester contact op met Veilig Thuis West-Brabant. Deze organisatie voert de maatregel tijdelijk huisverbod uit. De gemeente zorgt dat naleving van het huisverbod wordt gecontroleerd door de politie.

Niet-wettelijke taken

Zorg- en veiligheidshuis

Als gemeenten hebben we de opgave om te zorgen voor goede samenwerkingen tussen organisaties die onze inwoners ondersteunen. De gemeente Moerdijk neemt deel aan het Zorg- en Veiligheidshuis De Markiezaten. Dit richt zich op het bestrijden van ernstige overlast en criminaliteit, door recidive en maatschappelijke uitval te voorkomen. Hierbij ligt de focus niet alleen op bestaande overtreders van de wet, maar ook op individuen of groepen met groot risico op afglijden richting crimineel en ernstig overlastgevend gedrag. Het Veiligheidshuis is een netwerksamenwerking tussen straf-, zorg- en andere gemeentelijke partners, waarin zij samenwerken voor een eenduidige aanpak van zeer complexe problematiek om zo ernstige overlast en criminaliteit te bestrijden. De focus in de samenwerking ligt op complexe veiligheidscasuïstiek, bijvoorbeeld de combinatie van een strafbaar feit, verslaving en opvoedingsproblemen (zie ook: www.zorgenveiligheidshuizen.nl).

Wijk-GGZ

Vanuit de Wmo hebben gemeenten de verantwoordelijkheid om te zorgen voor ondersteuning van inwoners. We zien dat de vraag om ondersteuning in complexe vraagstukken waar psychische problemen spelen, steeds groter wordt. Dit komt onder andere door de beddenafbouw in de geestelijke gezondheidszorg en de decentralisatie van beschermd wonen. Om hierop een antwoord te hebben, is in de gemeente Moerdijk de wijk- GGZ opgezet.

De wijk GGZ'er gaat na een melding zo snel mogelijk af op mensen met verward of onbegrepen gedrag, om de situatie in kaart te brengen en aandacht te geven aan de betrokkene en de omgeving. Op deze manier moet eventuele verergering worden voorkomen. Vaak gaat het om een situatie op het vlak van zorg en veiligheid (door vervuiling, eenzaamheid, alcohol of drugs). Samen met de zorg- en veiligheidspartners onderzoekt de wijk GGZ'er welke benadering en zorg of veiligheidsinterventie iemand nodig heeft. Zo nodigt regelt de wijk wijk GGZ'er dit ook. Met passende ondersteuning wil gemeente Moerdijk zorgen dat de betreffende inwoners in hun eigen woonomgeving kunnen blijven en dat ook hun omgeving en netwerk zich gehoord en begrepen voelen. Er is structurele samenwerking met de politie, Woonkwartier en de gemeente. Daarnaast zijn tal van andere partnerorganisaties betrokken.

Aanpak mensenhandel

Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen zijn in 2018 gestart met het Interbestuurlijk Programma (IBP) en een gezamenlijke agenda. Het belangrijkste doel is een optimale samenwerking tussen overheden zodat er rond belangrijke maatschappelijke opgaven een meer gezamenlijke aanpak tot stand komt. In 2018 is mensenhandel opgenomen als prioriteit in het Interbestuurlijk Programma en zijn afspraken gemaakt over het invullen van de gemeentelijke rol bij de aanpak van mensenhandel. Ook in onze regio komt mensenhandel in verschillende vormen voor. Niet alleen in de illegale prostitutie, maar ook in andere sectoren, zoals de land- en tuinbouw, horeca, industrie en ook in huishoudens vinden vormen van uitbuiting plaats. Alle vormen van mensenhandel grijpen diep in op de vrijheid van slachtoffers en bezorgen hen veel leed. Hierbij gaat het niet alleen om volwassenen, maar ook om minderjarigen. Om slachtoffers te beschermen en deze ondermijnende criminaliteit te stoppen, is en blijft het dringend nodig om mensenhandel breed en gezamenlijk aan te pakken. Voor de regio Zeeland-West-Brabant is een overkoepelend actieprogramma opgezet met de naam 'Geen plaats voor mensenhandel'. Dit verbindt initiatieven uit de regio met landelijke handvatten en handreikingen. In het uitvoeringsplan aanpak mensenhandel district De Markiezaten, waar Moerdijk onder valt, zijn de strategische doelen uit het actieprogramma omgezet in concrete activiteiten. De aanpak van mensenhandel vraagt om gezamenlijke inspanningen vanuit de leefgebieden Veiligheid en Zorg (Mens en Maatschappij). Vanuit deze leefgebieden werkt gemeente Moerdijk samen met de zorgcoördinator mensenhandel. De focus in het uitvoeringsplan mensenhandel ligt op:

- Het bevorderen van aandacht voor en bewustwording van het fenomeen mensenhandel en het verbeteren van het signalerend vermogen van de gemeente.
- De samenwerking van gemeenten met ketenpartners in het district en de regio organiseren, waaronder ook handhaving.
- De opvang van en hulpverlening aan slachtoffers regelen.

Aanpak Jeugdoverlast

Jeugdoverlast is van alle tijden, de mate waarin dit ervaren wordt verschilt. Ook in onze gemeente zien we regelmatig plekken waar jongeren bij elkaar komen en overlast veroorzaken voor de omgeving. Niet altijd zijn de jongeren zich bewust van wat hun gedrag oproept bij de ander of de omgeving. We hebben samen met de politie, handhaving en afdeling veiligheid van de gemeente en de jongerenwerkers een aanpak voor jeugdoverlast ontwikkeld. Op basis van signalen van inwoners of de politie leggen we contact met de groepen die overlast geven, en proberen we inzicht te geven in hun gedrag. Eventuele persoonlijk hulpvragen proberen we op te halen en als dat nodig is zal er vanuit handhaving of politie worden opgetreden. Doel van onze aanpak is steeds in gesprek gaan met de jongeren en de omgeving om de ervaren overlast terug te brengen. Deze aanpak is bij uitstek een integrale aanpak tussen veiligheid en het sociaal domein.

Jongerenwerk (Meer Moerdijk) belangrijke schakel

Jongerenwerkers zijn een belangrijke schakel bij veiligheidsproblemen. Ze werken zeer preventief, zorgen voor verbinding met jongeren en bieden hen, met allerlei activiteiten en programma's de mogelijkheid om zich te ontwikkelen. De jongerenwerkers hebben een essentiële signaalfunctie. Vaak merken zij al vroegtijdig dat het niet goed gaat met jongeren en kunnen ze daarover het gesprek aangaan. Door jongerenwerkers laagdrempelig in te zetten kunnen we situaties sneller signaleren en de jongeren sneller begeleiden bij wat zij nodig hebben. Ook bij jeugdoverlast worden jongerenwerkers ingezet om de verbinding met jeugdigen en hun behoeften aan te gaan. Hierbij stimuleren de jongerenwerkers ander gedrag bij de jeugdigen en kijken of er een eventuele hulpvraag speelt.

Gemeentelijke doelen

Wanneer het om inwoners in onveiligheid gaat, hebben we als gemeente een aantal taken. Het is belangrijk dat we de signaalfunctie in onze gemeente goed organiseren. Dat professionals weten wat een signaal is, hoe dit besproken kan worden met de inwoner en waar zorgen gedeeld kunnen als deze blijven bestaan. Als er eenmaal contact is met de inwoner is een goede analyse en vervolgens passende hulp en ondersteuning nodig. In Moerdijk heeft zich een aantal ernstige incidenten afgespeeld. We investeren in signaleren om zo vroegtijdig hulp te kunnen bieden en we willen het vragen om hulp zo laagdrempelig mogelijk maken.
We trainen professionals in het voorliggend veld. Denk aan jongerenwerk, onderwijs, maatschappelijk werk en thuiszorg. Onderwerpen tijdens trainingen zijn onder andere: de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling én geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Daarnaast streven we ook naar een meer samenhangende aanpak, een aanpak voor het hele gezin. Dat doen we door intensieve samenwerking tussen jeugd en volwassenenondersteuning, maar ook in samenwerking met maatschappelijke partners, zoals onderwijs. We kijken gezamenlijk naar de meldingen van Veilig Thuis. Ten slotte wordt gewerkt aan samenwerking binnen het gemeentelijke sociaal domein over de grenzen van de verschillende leefgebieden heen. Dat geldt voor alle meldingen die Veilig Thuis doorzet aan de gemeente.

Doelgroepen

Tot de doelgroepen behoren alle gezinnen en huishoudens waarbij sprake is van onveiligheid. Gemeente Moerdijk heeft daarbij specifieke aandacht voor kwetsbare doelgroepen. Dit kunnen inwoners zijn - jeugdigen, volwassen, ouderen, nieuwkomers - die het slachtoffer zijn of dreigen te worden van verwaarlozing, mishandeling of mensenhandel. Ook kinderen en jongeren die bedreigd worden in hun ontwikkeling vormen zo'n kwetsbare doelgroep, evenals volwassen mensen met onbegrepen gedrag. Ten slotte richten we ons eveneens op inwoners voor wie een reclasseringsmaatregel geldt; zowel minder- als meerderjarigen.

Partners

Gemeente Moerdijk werkt op het vlak van sociale veiligheid samen met veel verschillende partners. Dat zijn onder andere: de Wijk-GGZ, Veilig Thuis West-Brabant, het Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, GGZ Breburg en GGZ Westelijk Noord-Brabant. Ook Woonkwartier, politie en huisartsen zijn betrokken. De gemeente voert de regie op de samenwerking tussen alle betrokken partijen.

Actuele context

Hervormingsagenda jeugd 2023-2028
Het Rijk heeft een uitgebreide Hervorimingsagenda Jeugd uitgebracht. Twee onderdelen gerelateerd aan sociale veiligheid lichten we hier toe:

1. Sterke lokale teams
De Hervormingsagenda jeugd heeft als doel knelpunten in de jeugdzorg structureel aan te pakken. Een ander doel is het jeugdzorgstelsel financieel houdbaar maken voor de toekomst. Een van de grote opgaven in de hervormingsagenda is sterke lokale teams organiseren die gezinnen kunnen ondersteunen en zelf hulp kunnen bieden. Meer gezinsgericht werken, kijken naar het totale systeem en de ondersteuning bieden vanuit het hele sociaal domein, maken de hervormingsagenda een belangrijke opgave voor de komende jaren.

2. Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming:
Sterk lokaal team is zelf aan zet en regionaal team ondersteunt waar nodig
Dit is een gezamenlijk programma van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In nauw overleg met de partners in het veld wordt gebouwd aan een nieuwe werkwijze, waarbij de nadruk ligt op het verbeteren van de samenwerking tussen alle betrokken partijen bij onveiligheid van 0-100 jaar. (Het toekomstscenario is op onderdelen een vervolg op het eerdere landelijke programma 'Geweld hoort nergens thuis'.)
De focus van het toekomstscenario is: verdere verbinding tussen zorg en veiligheid, met de bedoeling escalaties te voorkomen en inwoners met complexe ondersteuningsvragen zo snel mogelijk toe te leiden naar passende zorg en ondersteuning. Het einddoel is structurele veiligheid realiseren voor alle leden in het gezin of huishouden. Hiervoor zijn twee concrete opgaven geformuleerd. 1. stevige lokale teams die zelf veiligheids-casuïstiek kunnen ondersteunen en 2. een regionaal veiligheidsteam dat het lokale team ondersteunt. In het regionaal veiligheidsteam zijn minimaal de functies van Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming opgenomen.

In dit kader vindt in onze jeugdzorgregio de Proeftuin West-Brabant-West plaats. In een podcast vertelt de projectleider hier meer over: www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/proeftuinen. De proeftuin laat zien dat het naast structuuraanpassingen vooral gaat over een andere werkwijze met partners. Meer in verbinding, op basis van een gedegen analyse en inzetten op ondersteuning voor het gehele (gezin)systeem. Naast de proeftuin zijn we met veertien gemeenten een programma gestart om deze ontwikkeling in al de gemeenten vorm te geven.

Voorgaand deel van dit hoofdstuk was een beknopte schets van de staat van de sociale veiligheid in Moerdijk. Hierna wordt vooruitgeblikt op de toekomst, met eerst inzichten en vervolgens kansen.

Inzichten

Samenwerken veiligheid en sociaal domein is noodzakelijk
Wanneer je naar het onderdeel sociale veiligheid kijkt, is dit een onderdeel waarbij de onderdelen veiligheid, handhaving en sociaal domein elkaar stevig raken. Aan onveiligheid van individuen, al dan niet zichtbaar in de openbare ruimte, ligt vaak een hulpvraag ten grondslag. Het is aan ons om hierop te anticiperen en niet enkel de zichtbare onveiligheid te behandelen.

Volwassenenproblematiek vaak de oorzaak van kindproblematiek
Bij de jeugdigen in onveiligheid zien we dat vaak sprake is van problematiek bij de volwassenen in het gezin. Dit is vaak goed zichtbaar bij kindermishandeling of verwaarlozing. Meerdere stress factoren en/of trauma's bij de volwassenen zorgen ervoor dat zij geen inzicht in hun gedrag hebben richting de jeugdige.

Grotere rol gemeente, met samenwerkingspartners vormgeven
We zien dat de gemeenten steeds vaker verantwoordelijk zijn voor het ondersteunen van inwoners met complexe (veiligheids-) vraagstukken. Een opgave waarop we moeten voorbereiden en die alleen kan worden gerealiseerd als we een stevig lokaal team neerzetten dat deze inwoners kan ondersteunen. Wetende dat we als gemeente een grotere rol krijgen, is het aan ons om onszelf en de netwerkpartners zo te organiseren dat we gezamenlijk een antwoord kunnen bieden.

Van preventie tot gedwongen zorg: naadloos aansluiten
Een doorgaande lijn in de veiligheidsketen, van preventie tot gedwongen zorg, is cruciaal voor een veilig thuis in Moerdijk. Het is nodig dat de professional actief contact opneemt met inwoners van de gemeente waarover een signaal van onveiligheid is ontvangen. Om vervolgens samen een analyse te maken en hulp te organiseren, het eventuele aandeel van alle leden van het gezin of huishouden te bekijken en mogelijk ook oplossingen te bieden uit andere wetten of onderdelen van het sociaal domein. Doel is doen wat nodig is. De casuïstiek overleggen tussen Wmo, Jeugd en team openbare orde en veiligheid zijn een voorbeeld van een gestroomlijnde aanpak.

Op basis van de hiervoor beschreven inzichten én de uitgangspunten die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen voor 2024

Integrale toegang Sociaal Domein, sterke lokale teams
Als basis voor alle ontwikkelingen en opgaven die op ons afkomen, zien we een sterk lokaal team, verbonden aan een stevige integrale toegang. Een plek waar inwoners en professionals naar toe kunnen of naar kunnen doorverwijzen om hun zorgen en vragen te bespreken. Een plek waar vandaan ondersteuning en hulp georganiseerd kan worden.

Inzet op mentale weerbaarheid van jongeren (preventie)
Gemeente Moerdijk zet sterker in op mentale weerbaarheid en veiligheidsproblematiek bij jongeren. Er komt aandacht voor suïcidepreventie en (de invloed van) cyberpesten. Ook wordt het steunpunt GGZ op de scholen (voorgezet en basisonderwijs) voortgezet.

Eerder en meer signaleren
Signalen eerder ontvangen. Daar ligt een belangrijke kans om erger te voorkomen. De gemeente stimuleert meer en eerdere signalering en beter gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Dat doen we in het onderwijs en op andere vindplaatsen. Een belangrijk aspect hiervan is het tegengaan van handelingsverlegenheid van professionals. Vaak weten professionals niet hoe ze moeten handelen óf ze twijfelen en grijpen uiteindelijk niet in.

Voorkomen mensenhandel bij kwetsbare groepen
Mensenhandel is een onderwerp dat we regionaal oppakken, gecoördineerd vanuit het Zorg- en Veiligheidshuis. We willen aan de slag met het voorkomen van mensenhandel bij kwetsbare groepen, onder andere nieuwkomers, mensen met een licht verstandelijke beperking, jongeren en mensen met schuldenproblematiek. In samenwerking met de coördinator mensenhandel van het Zorg- en Veiligheidshuis wordt gekeken welke trainingen en informatiebronnen nodig zijn en op welke manier. Er wordt, vanuit de regionale aanpak, specifiek gekeken naar wat passend is voor Moerdijk.

Proactieve aanpak wijk GGZ'er
De wijk GGZ'er gaat proactief en preventief te werk en zorgt dat inwoners meer weten over psychische problematiek en hoe om te gaan met mensen die onbegrepen gedrag vertonen. In samenwerking met het Meldpunt Crisiszorg West-Brabant werkt de wijk GGZ'er mee aan regionale ontwikkelingen om de hulp voor deze doelgroep beter te organiseren. Onder andere de implementatie van een Regionale Kenniswerkplaats Onbegrepen Gedrag gaat gemeenten helpen om de expertise te vergroten. De gemeente Moerdijk neemt deel aan deze kenniswerkplaats. Samen met onze netwerkpartners kijken we hoe we per individu de zorg passend kunnen maken.

Samenwerking rond het gezin, gezinsgerichte aanpak
Bij veiligheidsvraagstukken kiest gemeente Moerdijk voor een meer integrale aanpak vanuit het sociaal domein, waarbij we ondersteuning op basis van diverse wet- en regelgeving op elkaar afstemmen. De meldingen van Veilig Thuis en signalen die we ontvangen over inwoners in onveiligheid worden binnen de gemeente opgepakt vanuit een brede blik; welke onderliggende problematiek en patronen zijn aanwezig in het gezin die zorgen voor de gesignaleerde onveiligheid?

We werken (pro)actief en gezinsgericht, met oog voor het aandeel van alle gezinsleden. We gaan actief aan de slag om in gesprek te komen en te blijven met het gezin, op basis van de signalen die we ontvangen over de onveiligheid. We zijn daarbij aanhoudend en vasthoudend om verbinding met het gezin te krijgen. We zien dat het signaal onveiligheid altijd onderliggende problematiek heeft, die voor veel stress zorgt in het gezin. Oplossingen en ondersteuning moeten gericht zijn op het wegnemen van deze stress en tegelijkertijd op de onderliggende problematiek, trauma's en patronen. Dit vraagt van de professionals een bredere aanpak.
Zo sorteren we alvast voor op een Integraal meldpunt Veilig Thuis (Wmo en Jeugd) binnen onze gemeente. Nu nog worden ze voor jeugd en volwassenen los van elkaar in behandeling genomen, terwijl de onveiligheid vaak zit op meerdere leefgebieden en bij meerdere gezinsleden denk aan: schulden, verslaving, psychische problematiek.

Aanpak scheidingsproblematiek met focus op volwassenen in plaats van kind
Gemeente Moerdijk pakt scheidingsproblematiek duidelijker, steviger en integraler aan.
Scheidingsproblematiek is in de basis volwassen problematiek, waar de jeugdige erg veel last van kan hebben. We kijken scherper of we de ondersteuning meer op de volwassenen kunnen richten en minder op het kind. We bieden trainingen voor ouders aan en het CJG pakt de rol van kindbehartiger op. Dit is een professional die kinderen van gescheiden ouders helpt om hun wensen en behoeften in kaart te brengen. De kindbehartiger adviseert vervolgens de ouders over wat een kind nodig heeft, ook in het belang van zijn of haar ontwikkeling.

Gezin zelf oplossing laten zijn
Bij de gemeentelijke ondersteuning voor gezinnen, gaan we meer dan voorheen werken volgens dit uitgangspunt. We focussen daarbij op mogelijkheden in plaats van onmogelijkheden, wat kan een gezin al wel zelf en waar is nog ondersteuning nodig om het in de toekomst zelf te kunnen. Daarbij kijken we ook naar het uitgangspunt 'goed is goed genoeg'. Wanneer kunnen ouders het weer zelf met ondersteuning? Wat kan het netwerk betekenen in de veiligheid en het veilig houden van (kinderen in) een gezin? Normaliseren vraagt een andere houding van de professional. Deze is gewend om voor de beste ondersteuning en oplossing voor het gezin te gaan. Terwijl we vragen om het gezin te leren zelf de oplossing te zijn.

Kansen voor 2025

Meldpunt crisiszorg
In onze regio hebben de gemeenten en organisaties meldpunten voor inwoners die in crisis zijn. Het is niet altijd duidelijk - voor inwoners of professionals- waar een inwoner in crisis moet worden aangemeld. Daarnaast zijn er landelijke meldpunten. De gemeenten in de regio West- Brabant hebben het voornemen om meer duidelijkheid en eenheid te krijgen in alle meldpunten. Het huidige meldpunt crisiszorg is de basis om op door te ontwikkelen naar meer eenheid of één centraal punt voor inwoners en derden bij crisiszorg.

Kijken naar mogelijkheden in plaats van naar regelgeving
Als gemeente gaan we kijken hoe we gezinnen echt kunnen helpen, kijkend naar mogelijkheden in plaats van naar regelgeving. Het streven is met een zo licht mogelijke maatregel een zo veilig mogelijke situatie te bereiken, om vervolgens weer terug te gaan naar het normale leven.

Kansen na 2025

Een stevig lokaal team en een integrale toegang als basis
Voor de gemeente Moerdijk is onze opgave de komende jaren om meer samenhang te brengen in de ondersteuning die we bieden. Uitgangspunt is breed kijken vanuit het sociaal domein, met een integrale toegang en een sterk lokaal team als basis. Om vanuit dit team te zorgen voor een goede signalering, verbinding met de gezinnen en gedegen analyses. Om vervolgens de best passende ondersteuning in te zetten. Zo gaan we voor meer samenhang en tegelijkertijd meer eenvoud voor de inwoners. We bouwen dus een een brede, stevige basis.

Relatie met de uitgangspunten
Er zijn veel kansen voor het leefgebied Sociale veiligheid. De uitgangspunten investeren in preventie, gezamenlijke visievorming met de maatschappelijke partners én normaliseren en normeren zijn te herkennen in die kansen.

Kortom
Gemeente Moerdijk gaat vanuit het sociaal domein meer integraal kijken naar inwoners met veiligheidsvraagstukken. Door daarnaast een goede signalering te organiseren én proactief te werken, kunnen we inwoners in onveiligheid begeleiden naar structurele veiligheid.

3. Leefgebied Sociale participatie

Positieve invloed op mentale en fysieke gezondheid

Sociale participatie gaat om meedoen in de samenleving: denk aan sport en cultuur, andere vormen van vrijetijdsbesteding, elkaar ontmoeten en vrijwilligerswerk doen. Gemeente Moerdijk ondersteunt en stimuleert organisaties en initiatieven die zich hiervoor inzetten. Ook faciliteert de gemeente het gebruik van fysieke locaties. Door mee te doen in de maatschappij zorgen alle inwoners samen voor een sterke sociale structuur in de kernen. Dat werkt positief voor de mentale en fysieke gezondheid van mensen. En heeft positieve invloed op de andere leefgebieden van de inwoners.

Wettelijke taken

Wet Publieke Gezondheid (WPG)
Op grond van de WPG is gemeente Moerdijk verantwoordelijk voor de publieke gezondheidszorg voor alle inwoners, gedurende hun hele leven. Hieronder vallen onder andere: consultatiebureaus en schoolartsen, infectieziektebestrijding, gezondheidsmonitoring en gezondheidsvoorlichting.
Eén van de deeltaken op het vlak van sociale participatie vanuit de WPG is: werken aan de opzet, uitvoering en afstemming van preventieprogramma's en gezondheidsbevorderingsprogramma's. Denk aan: Meer Bewegen voor Ouderen, cursussen valpreventie en specifiek sportaanbod voor mensen met een beperking. Maar ook de sociale benadering van dementie waarbij de focus van de ondersteuning ligt op sociale participatie en welzijn van de betrokkenen en hun naasten. Beide soorten programma's hebben als doel: zorgen dat mensen mee (blijven) doen in de samenleving.
Een andere belangrijke deeltaak ligt op het vlak van jeugdgezondheidszorg en betreft het tegengaan van gezondheidsbedreigingen voor jeugdigen tot 18 jaar. Voorbeelden hiervan zijn gezonde school, programma's rondom alcohol, drugs, gamen, social media en seksualiteit (Lentekriebels). Het centrum Jeugd en Gezin van de gemeente biedt ondersteuning bij opvoeden en opgroeien en zet hierbij in op preventie.

Binnen de ouderengezondheidszorg heeft de gemeente een vergelijkbare deeltaak: het tegengaan van gezondheidsbedreigingen voor inwoners boven de 65 jaar met bijvoorbeeld fitheidstesten voor inwoners van 65+ en passende doorverwijzing naar regulier sportaanbod of diverse activiteiten in de huizen van de wijk.

Gemeente Moerdijk heeft de wettelijke taken die voortkomen uit de WPG opgenomen in het Lokaal Preventieakkoord. Op dit moment legt onze gemeente de laatste hand aan een Lokaal Preventieplan. Hierin ligt de focus nòg meer op preventie en gezondheid en minder op zorg. Het nieuwe plan zal in 2024 het Lokaal Preventieakkoord vervangen.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
De Wmo gaat over het ondersteunen van inwoners met een beperking, zodat ze zoveel mogelijk zelfredzaam blijven en kunnen blijven meedoen. Ofwel: mensen zo lang mogelijk thuis laten wonen en deel laten nemen aan de maatschappij. Op het gebied van sociale participatie heeft de gemeente de taak om onder meer de sociale samenhang en vrijwilligerswerk te bevorderen, mantelzorgers te ondersteunen én mensen met chronische, psychische of psychosociale problemen te ondersteunen in hun eigen leefomgeving.

Participatiewet
Iedereen die kan werken maar het op de arbeidsmarkt zonder ondersteuning niet redt, valt onder de Participatiewet. Met onder meer het stimuleren en subsidiëren van scholing, stages en proefplaatsingen helpen we inwoners bij het vinden van werk. Gemeente Moerdijk vindt het belangrijk dat zoveel mogelijk mensen werk hebben. Werken draagt bij aan financiële zelfredzaamheid én wie werkt, raakt minder snel in een isolement en zal ook op sociaal vlak eerder (blijven) meedoen in de maatschappij.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob of kortweg Bibliotheekwet)
De Bibliotheekwet beschrijft vijf maatschappelijke functies:
1. Kennis en informatie beschikbaar stellen, 2. Mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie bieden, 3. Stimuleren om te lezen, 4. Ontmoetingen en debatten organiseren én 5. Kennis laten maken met kunst en cultuur. Deze functies dienen maatschappelijke doelen zoals leesbevordering, de aanpak van laaggeletterdheid en het informeren van burgers. De Rijksoverheid ziet het uitvoeren van de Bibliotheekwet als een voorwaarde voor sociale participatie.

Inwoners van gemeente Moerdijk kunnen gebruikmaken van de Bibliotheek West-Brabant. Deze heeft een vestiging in Zevenbergen, servicepunten in Fijnaart en Klundert en een haal- en brengpunt in Willemstad. Bibliotheek West-Brabant vindt het belangrijk dat iedereen mee kan doen en zichzelf een leven lang kan ontwikkelen. Aan deze doelen wordt gewerkt vanuit vier domeinen: leesbevordering, basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen), digitale geletterdheid en informeren.
In de praktijk betekent dit onder andere: voorleesmiddagen voor peuters met tips voor thuis, taaloefengroepen en taalcafés, geheugenkoffers en een belevenistafel (groot touchscreen met geheugenspellen), workshops over omgaan met geld en gezond eten én mensen digitaal wegwijs maken. Want, zo stelt Bibliotheek West-Brabant: ‘Je kunt alleen volwaardig deelnemen aan de maatschappij als je voldoende vaardig, weerbaar en kritisch kunt omgaan met de digitale wereld.’ Ten slotte huisvest de bibliotheek in onze gemeente verschillende informatiepunten, bijvoorbeeld over integratie en inburgering én over de (digitale) overheid. Er is een nauwe samenwerking met instellingen op het gebied van cultuur, onderwijs, zorg en gezondheidsbevordering.

Met een aanpassing van de Bibliotheekwet wordt de huidige bevorderingstaak van gemeenten en provincies in 2025 omgezet in een zorgplicht. Bibliotheken kunnen hierop met hun gemeenten en provincies voorsorteren door gezamenlijk plannen te maken over het herstellen, versterken en toekomstgericht maken van bibliotheekvoorzieningen. Gemeente Moerdijk werkt samen met zeven andere gemeenten en Bibliotheek West-Brabant op basis van een convenant aan het toekomstbestendig houden van bibliotheekwerk en volgt dit thema op de voet. Aangezien we in Moerdijk vijf bibliotheekvestigingen hebben, is de verwachting dat deze zorgplicht geen grote consequenties zal hebben voor Moerdijk.

Jeugdwet
De Jeugdwet stelt dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het bieden van jeugdhulp wanneer opvoeden of opgroeien in de knel komt. Ook preventie valt hier onder. Sociale participatie is geen expliciete taak in de jeugdwet, maar kan wel onderdeel zijn van preventief jeugdbeleid in de bredere zin.

Niet-wettelijke taken

Vrijwilligers en hun organisaties
Gemeente Moerdijk telt meer dan 500 vrijwilligersorganisaties. Zij zijn actief op het gebied van sport, cultuur, welzijn, jeugd en maatschappelijke participatie. We vinden het belangrijk om deze organisaties en hun vrijwilligers te behouden voor de toekomst. Zij vormen het cement van de lokale samenleving; gemeentelijke ondersteuning is dus essentieel.

Jaarlijks kunnen vrijwilligersorganisaties een basissubsidie aanvragen bij de gemeente, zo helpen we ze om te blijven bestaan. Er zijn ook subsidies voor initiatieven met de kern. Het versterken van sociale structuren en creëren van levendige kernen zijn de doelen van deze twee subsidieregelingen. Een derde mogelijkheid is het aanvragen van evenementensubsidie. Het gaat dan om evenementen die voor iedereen toegankelijk zijn. Hiermee willen we de beleving versterken van een kern of van de hele gemeente.
Gemeente Moerdijk ondersteunt niet alleen met subsidies; we zijn ook laagdrempelig te benaderen voor allerlei vragen. Surplus heeft de opdracht organisaties te helpen bij het opstellen van beleid en bij het werven en begeleiden van vrijwilligers. De verenigingsadviseur van Meer Moerdijk ondersteunt sportclubs in de gemeente bij bestuurlijke zaken. Ten slotte zorgt gemeente Moerdijk ervoor dat alle vrijwilligers en hun organisaties verzekerd zijn als ze hun vrijwilligersactiviteiten uitvoeren.

Er zijn nog geen wettelijk kaders voor sport en bewegen vanuit de landelijke overheid. Momenteel werkt de minister voor Langdurige Zorg en Sport aan een wetsvoorstel voor een Sportwet waarin de verantwoordelijkheden van de verschillende overheden worden vastgelegd. Doel hiervan is sport hoger op de te agenda zetten, vanwege de grote maatschappelijke waarde en omdat het de kwaliteit van leven verhoogt. Gemeenten zullen in de uitvoering van de nieuwe Sportwet een belangrijke rol spelen. In de praktijk nemen de meeste gemeenten in Nederland ook nu al deze verantwoordelijkheid.

Nationaal Sportakkoord en Sportakkoord Moerdijk
In 2019 stelde het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) samen met een aantal grote sportorganisaties het Nationaal Sportakkoord op. Naar aanleiding daarvan gingen we ook in onze gemeente aan de slag. Op 19 februari 2020 ondertekenden sportaanbieders, samenwerkingspartners en gemeente Moerdijk het Sportakkoord Moerdijk. Dit focust op zoveel mogelijk mensen in beweging krijgen, vitale sportaanbieders, toekomstbestendige accommodaties én een gezonde en veilige omgeving. In het voorjaar van 2023 werd het Sportakkoord Moerdijk uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma 2023 – 2026. Voorbeelden van projecten zijn: een instrument voor het werven van vrijwilligers, nieuw aanbod voor mensen met een beperking en een fittest.

Buurtsportcoaches
In onze gemeente werken we al langer met buurtsportcoaches van Meer Moerdijk. Zij zorgen dat zoveel mogelijk mensen in beweging komen en blijven met de bedoeling te voldoen aan de landelijke beweegrichtlijnen. In samenwerking met sportclubs worden clinics voor de jeugd georganiseerd. Er zijn evenementen en vakantieactiviteiten. Daarnaast bieden de buurtsportcoaches aan leerkrachten inspiratie voor een stimulerende beweegomgeving. Sport speelt ook in het jongerenwerk een rol, om zo bijvoorbeeld ongewenst gedrag als pesten aan te pakken. Inwoners met onvoldoende financiële middelen kunnen een beroep kunnen doen op het Jeugdfonds Sport en Cultuur

Om zoveel mogelijk mensen met een beperking te laten sporten, neemt gemeente Moerdijk deel aan het regionale platform Uniek Sporten. Verder verzorgen de buurtsportcoaches zelf aanbod en begeleiden zij sportaanbieders bij het opzetten van activiteiten voor deze specifieke doelgroep.

Om de steeds groter wordende groep ouderen fysiek en mentaal gezond te houden, werkt gemeente Moerdijk samen met onder andere: Meer Bewegen voor Ouderen, sportdocenten, fysiotherapeuten en wijkzusters. Het beweegaanbod wordt waar mogelijk ondergebracht bij sportaanbieders. Uiteraard bevat dit aanbod ook valpreventie en valtraining.

Cultuur
Het Rijk, provincies en gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de culturele infrastructuur in Nederland. Gemeenten en provincies bieden ruimte aan (nieuwe generaties) makers door werkplaatsen en ateliers beschikbaar te stellen en houden de bibliotheek, lokale musea en podia toegankelijk. De samenwerking tussen Rijk, regio en gemeenten is dan ook belangrijk.

Cultuur als manier van sociale participatie levert een belangrijke bijdrage aan mentale gezondheid. Het geeft gevoel van verbondenheid, geeft kans tot meedoen, erbij horen en is belangrijk voor persoonlijke ontwikkeling. Gemeente Moerdijk subsidieert verschillende vrijwillige culturele- en erfgoedorganisaties. We streven naar een divers en toegankelijk cultureel aanbod. Momenteel leggen we de laatste hand aan een nieuwe cultuur- en erfgoednota. In het kader hiervan onderzoeken we wat we willen behouden of versterken en welke kansen we gaan verzilveren. Onderwerpen in de nieuwe nota zijn: verder stimuleren van het culturele leven in Moerdijk, meer mogelijkheden bieden voor cultuurmakers en ons lokale erfgoed beter ontwikkelen en belichten. Daarbij is samenwerking binnen de cultuursector gewenst, binnen én tussen de verschillende kernen. De gemeente focust op behoud van wat we hebben, inclusief voldoende animo en vrijwilligers.

Cultuurcoach
Met de cultuurcoach van Meer Moerdijk zetten we als gemeente in op het ontdekken van interesses en talenten. Op scholen is cultuur steeds meer onderdeel van het lesprogramma, vaak in samenwerking met partners als Bibliotheek West-Brabant.

Cultuurloperprogramma provincie
Veertien van de achttien scholen in gemeente Moerdijk zijn aangesloten bij het Cultuurloperprogramma van de provincie Noord-Brabant. Binnen dit programma krijgen scholen begeleiding bij het opstellen en uitvoeren van een eigen cultureel programma. De gemeente stelt hiervoor budget beschikbaar in de vorm van de subsidie Cultuureducatie. Het geld is bestemd voor culturele bezoeken, gastlessen, projecten en materialen.
Het Kunstmenu wordt gebruikt door vijftien scholen. Dit is een jaarlijks aanbod van cultuureducatie voor basisscholen, met voorstellingen en workshops op het gebied van zang, dans, kunst en theater.

Talentontwikkeling
Jongerencentrum de Tune biedt mogelijkheden voor talentontwikkeling. Jongeren maken hier bijvoorbeeld samen muziek, ze leren vloggen en koken.

Muziekonderwijs
Voor muziekonderwijs kan subsidie worden aangevraagd voor een deel van de leskosten. Ten slotte geldt net als bij sport ook hier dat het Jeugdfonds Sport en Cultuur inwoners met een smalle beurs tegemoet komt in de kosten.

Breed aanbod van naschoolse activiteiten
In het kader van kansengelijkheid, gezondheid, persoonlijke ontwikkeling en talentontwikkeling coördineert Meer Moerdijk een breed naschools aanbod voor sport, cultuur en techniek. De doorontwikkeling van dit aanbod sluit aan bij de ontwikkeling van brede school naar integraal kindcentrum (IKC), waarbij scholen zelf steeds vaker een visie vormen en hun wensen en behoeften aangeven en we opschuiven van aanbodgericht naar vraaggericht. Een brede school is een samenwerking van verschillende instellingen met elk hun eigen structuur en aansturing. In een IKC werken meerdere organisaties niet alleen samen in de uitvoering; bestuurlijk vormen zij één organisatie met centrale aansturing. Dit betekent in de praktijk dat de scheidslijnen tussen onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaal verdwijnen. Kinderen kunnen dan van 0 tot 12 jaar terecht op dezelfde locatie. In de gemeente Moerdijk zijn verschillende scholen bezig met het ontwikkelen van een IKC.

Maatschappelijke accommodaties
Gemeente Moerdijk faciliteert fysieke locaties omdat deze een belangrijk middel zijn in een sterke sociale structuur. We werken aan het opstellen van diverse beleidskaders voor accommodaties. Eén voor de ontmoetingsfunctie in gemeenschapshuizen, één voor buitensportaccommodaties en een algemeen beleidskader maatschappelijke accommodaties. In het algemene beleidskader nemen we ook inhoudelijke onderdelen op, te weten: binnensport, integrale kindcentra en jeugd. De gemeente wil realistisch kijken naar alle gemeentelijke accommodaties, de stand van zaken inzichtelijk maken én richtinggevende kaders opstellen voor de toekomst. Dit in samenhang met inhoudelijke gemeentelijke doelen zoals een sterke sociale structuur. De huisvesting van culturele organisaties krijgt een plek in de cultuur- en erfgoednota; de planning is dat deze in januari 2024 ingaat.

Gemeentelijke doelen

Gemeente Moerdijk wil een gezonde, sociale basis creëren voor alle inwoners van jong tot oud. Een omgeving waarin mensen netwerken hebben opgebouwd waarop zij, als dat nodig is, terug kunnen vallen. Met andere woorden: een leefbare en veerkrachtige lokale samenleving. Daarom zetten we als gemeente in op voldoende passend aanbod voor sport, cultuur en andere vrijetijdsbesteding. Op genoeg fysieke ontmoetingsplekken en passend vrijwilligerswerk. Op specifieke ondersteuning voor mensen die het nodig hebben, zoals jeugd, ouderen, huishoudens met een kleine beurs, mensen met een beperking en nieuwkomers. Dit alles doen we mèt maatschappelijke organisaties en inwoners. Samen zorgen zij voor een sterke sociale structuur in de kernen. De gemeente streeft naar een zo divers mogelijk aanbod van ondersteuning en voorzieningen per kern.

Doelgroepen

Met het beleid voor sociale participatie en de uitvoering hiervan wil gemeente Moerdijk alle inwoners bereiken. Mensen die specifieke ondersteuning nodig hebben, geven we extra aandacht. Denk vooral aan doelgroepen die niet als vanzelf op eigen initiatief deel (kunnen) nemen. Dit kunnen kinderen, jongeren, volwassenen en senioren zijn. Of mensen met een beperking en nieuwkomers.

Partners

Vaak ligt uitvoering van het gemeentelijk beleid voor sociale participatie bij professionele en vrijwillige organisaties. Een goede samenwerking met deze partners is dus essentieel. Onze partners zijn professionele organisaties zoals Surplus, Meer Moerdijk en Bibliotheek West-Brabant, maar ook vrijwilligersorganisaties voor sport, cultuur en op sociaal vlak. Zij zijn onze oren en ogen in de lokale samenleving. Hun signalen nemen we als gemeente mee bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid.

Actuele context

Op 3 februari 2023 werd het landelijke Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondertekend door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en GGD GHOR Nederland. Hierin zijn afspraken gemaakt over het bereiken van een gezonde generatie in 2040. Anders gezegd: weerbare, gezonde mensen die opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. Deze bestaat uit wat inwoners in het dagelijks leven met en voor elkaar doen, meer georganiseerde bewonersinitiatieven én inspanningen op sociaal vlak door andere partijen. Dit kunnen vrijwillige of professionele organisaties zijn, maar ook lokale en regionale bedrijven en natuurlijk de gemeente. Alle betrokkenen hebben en nemen hun verantwoordelijkheid in het scheppen en behouden van stevige sociale structuren. Voor een sterke sociale basis zijn plekken nodig waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en sport, cultuur of andere vrijetijdsbesteding kunnen beoefenen. Het nieuwe van het GALA-akkoord is: sociale participatie integraal organiseren, met samenhang tussen alle deelgebieden. De doelen en onderwerpen zijn niet nieuw, de integrale aanpak wel. Om aanspraak te kunnen maken op GALA-budget heeft onze gemeente een integraal plan van aanpak ingediend voor de periode 2024 – 2026.

In voorgaand deel van dit hoofdstuk is beschreven hoe de sociale participatie in gemeente Moerdijk eruitziet. Hierna blikken we vooruit op de toekomst. Eerst volgen inzichten die gemeente Moerdijk op basis van jarenlange ervaring opdeed.

Inzichten

Preventieve werking sociale participatie

Sociale participatie heeft positieve effecten. Het werkt op individueel niveau vaak preventief op het vlak van fysieke en mentale gezondheid. Hierdoor is minder zware ondersteuning en zorg nodig. Op collectief niveau zorgt sámen meedoen in de maatschappij voor stevige sociale structuren. Het effect van een goede sociale participatie is vaak pas later te zien.
Tijdens de Covid-19 periode bleek hoe belangrijk sociale participatie is. Er waren veel initiatieven om toch contact te hebben én elkaar te helpen. Op veilige afstand werd geborreld in voortuintjes en op pleintjes of online. Inwoners deden boodschappen voor bejaarde buren en boden autoritjes aan. Kortom: er ontstonden hulpstructuren en mensen zochten verbinding.
Voor gemeente Moerdijk onderstrepen deze ervaringen nog eens hoe belangrijk het is om sociale participatie te stimuleren en faciliteren. Goede sociale participatie is bovendien een belangrijke basis voor andere leefgebieden, zoals Gezondheid en Opvoeden en opgroeien.

Gedachtegoed Positieve Gezondheid

Sociale participatie is een belangrijk aspect binnen het gedachtegoed Positieve Gezondheid. Dit is een brede benadering van gezondheid. Het gaat hierbij om meer dan bewegen, gezond eten en voldoende slapen én veel verder dan niet-ziek zijn. Mensen zijn immers niet hun aandoening. Het accent ligt bij Positieve Gezondheid op mensen zelf, op hun veerkracht en op wat zij belangrijk vinden in het leven.
Zo kan het bijvoorbeeld ook gaan over rondkomen met geld, levenslust en samen leuke dingen doen. Inhoudelijke professionals kunnen deze brede benadering inzetten bij uiteenlopende situaties, bijvoorbeeld bij: chronische ziekte, een beperking, psychische kwetsbaarheid, eenzaamheid en in de laatste levensfase. Het concept van Positieve Gezondheid wordt ook gebruikt – onder andere door gemeenten - om tot beleidsvisies of innovatie te komen (zie kader).

Positieve Gezondheid gaat uit van zes dimensies: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Iedere dimensie is onderverdeeld in een aantal aspecten. Bij meedoen zijn dat onder andere sociale contacten, steun van anderen en interesse in de maatschappij. Bij kwaliteit van leven spelen bijvoorbeeld genieten, je veilig voelen en je woonsituatie mee.

We kunnen niet zonder onze vrijwilligers en hun organisaties
Vrijwilligers zijn een onmisbaar onderdeel van de sociale structuur in onze kernen. In de toekomst zal de behoefte aan vrijwilligers zelfs nog toenemen. Dit hangt samen met het uitgangspunt 'normaliseren' dat de gemeenteraad – samen met acht andere uitgangspunten – in 2021 vaststelde. Normaliseren betekent dat een hulptraject niet altijd nodig is. We willen ernaar toe dat mensen steeds meer (weer) gewoon elkaar helpen. Als dat binnen het eigen sociale netwerk niet lukt, kunnen vrijwillige maatjes uitkomst bieden. Denk bijvoorbeeld aan SchuldHulpMaatjes en buddy's. De buddy's geven ondersteuning op sociaal-emotioneel gebied aan inwoners bij wie ziekte, eenzaamheid of geheugenproblemen een rol spelen.

Vaak zien we dat dezelfde inwoners zich op meerdere manieren vrijwillig inspannen. Om in de toekomst aan de stijgende vraag te voldoen, hebben we in onze gemeente ook nieuwe vrijwilligers nodig. Een ontwikkeling van de laatste jaren is dat mensen zich niet meer levenslang inzetten voor één club of doel. Ze switchen af en toe. Ten slotte maken de steeds zwaardere veiligheidseisen – bijvoorbeeld bij evenementen – het vrijwilligerswerk lastiger.

Een andere vorm van vrijwillige inzet is deelname aan de zogenoemde gebieds-, dorps- en stadstafels. Samen met de gemeente en andere betrokken organisaties denken Moerdijkers hier mee over fysieke verbeteringen in de leefomgeving. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld: gebieds- en bestemmingsplannen, wonen, verkeer, bedrijvigheid, recreatie, landschap en duurzaamheid. Gemeente Moerdijk is van mening dat deze vorm van inwonerparticipatie ook voor het sociaal domein kan worden toegepast.

Positieve invloed sociale participatie meer zichtbaar maken
Betere zichtbaarheid van positieve ervaringen van deelnemers aan cultuur, sport, vrijwilligerswerk of andere activiteiten, kan andere inwoners inspireren. Het effect kan zijn dat meer mensen mee gaan doen in de lokale samenleving.

Aansluiten bij wensen van inwoners
Niet alleen subsidieregelingen en andere vormen van ondersteuning zijn van belang voor het bevorderen van sociale participatie. Maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan een stevige sociale structuur willen we als gemeente vérder brengen. Hiervoor is aansluiting bij de kernen een voorwaarde. Dat vraagt om luisteren naar wat nodig is, informatie tijdig delen en verwachtingen afstemmen om duidelijk te krijgen wat de gemeente kan betekenen. De gebiedstafels kunnen hierbij helpen. Ook goede relaties en samenwerking met vrijwilligersorganisaties en inwoners zijn in dit opzicht cruciaal.
Soms kan aansluiting bij wensen ook het lef vragen om buiten de gebaande paden te treden of wat soepeler om te gaan met de heersende regels. Zeker als op deze manier juist de energie in de kernen benut wordt óf de sociale structuren versterkt worden.

Taalvaardigheid heeft invloed op participatie
Het beheersen van de Nederlandse taal speelt een belangrijke rol bij sociale participatie; het kan een struikelblok of succesfactor zijn. Daarom wil gemeente Moerdijk hier meer aandacht aan besteden, voor zowel anderstaligen als Moerdijkers die van origine Nederlandstalig zijn.

Op basis van de hiervoor beschreven inzichten én de uitgangspunten die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen vanaf 2024

Meerdere nieuwe beleidsnota's
In 2023 en 2024 werken we aan het opstellen, vaststellen en uitvoeren van diverse nieuwe beleidsnota's. Het gaat om een Cultuur- en erfgoednota, beleidskaders voor accommodaties voor buitensport en ontmoeting én algemeen maatschappelijk accommodatiebeleid. Deze nota's geven richting voor de te maken keuzes.

Preventieaanpak onderdeel van het Programma Sociaal Domein
De brede preventieaanpak krijgt een plek in het Programma Sociaal Domein. Dit gebeurt op basis van het landelijke Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA). De focus ligt nog meer op preventie en gezondheid en minder op zorg waardoor we gerichter aan de slag kunnen. Verder bevat de preventieaanpak thema's die van belang zijn voor sociale participatie, zoals sport en bewegen, het versterken van de sociale basis, mentale gezondheid, de bestrijding van eenzaamheid en Welzijn op recept (zie thema Huisartsen, p.47).

Positieve Gezondheid
Het benutten van het gedachtegoed van Positieve Gezondheid – een brede kijk op gezondheid – kunnen we de eigen regie van inwoners bevorderen. Want hierbij ligt de focus op de inwoner en niet op de professional of diens organisatie. De nadruk komt te liggen op wat nog wel kan en op wat mensen zelf belangrijk vinden in het leven.

Taal belangrijke voorwaarde voor sociale participatie
Gemeente Moerdijk wil werken aan een integrale aanpak taal, met een goede aansluiting tussen leesbevordering, Nederlands als tweede taal, het voorkomen en bestrijden van taalachterstanden (aanpak laaggeletterdheid) en digitale vaardigheden. Taal in enorm belangrijk om aan te kunnen sluiten. De nieuw aangestelde adviseur Taal is 1 oktober 2023 van start gegaan.

Accommodaties en gebruik ervan optimaliseren
De samenwerking met onze partners en verbinding met de kernen spelen een belangrijke rol bij beleidsontwikkeling binnen onze gemeente. Samen met vrijwillige beheersstichtingen, exploitanten, Surplus en andere partijen (o.a. Woonkwartier) gaan we het gebruik van accommodaties voor ontmoeting verbeteren. Daarbij willen we beter aansluiten op de behoeften die inwoners en vrijwilligers hebben bij het opzetten en uitvoeren van activiteiten. Dit betekent dat het Huis van de Wijk-concept geoptimaliseerd wordt. Ook zullen we met het nieuwe accommodatiebeleid voor een deel invulling geven aan het versterken van de sociale basis, zoals opgenomen in het GALA en IZA (zie Actuele context). Het faciliteren van locaties én de ondersteuning van wat daar plaatsvindt, gaan dan hand in hand.

Vrijwilligers en hun organisatie behouden en versterken
Vrijwilligers gaan een grotere rol spelen in ons beleid. Gemeente Moerdijk wil helder in beeld krijgen waar (meer) inzet nodig is én wat mensen zelf willen doen. Het is onze taak vrijwilligers te vinden en ze goed te matchen met werk dat hen aanspreekt. Bovendien moeten we vrijwilligerswerk passend waarderen. Natuurlijk geven we als gemeente al subsidies en ondersteuning. Maar we gaan hier meer aandacht aan besteden en een duidelijker beleid ontwikkelen. Het doel hiervan is vrijwilligerswerk aantrekkelijker te maken om zo aan de vraag naar vrijwilligers te kunnen voldoen.

Onze gemeente gaat vraaggerichter vrijwilligersorganisaties ondersteunen. De vrijwilligersondersteuner van de gemeente zal hierbij samenwerken met Surplus en Meer Moerdijk. Met ondersteuning op maat willen we de vrijwilligersorganisaties beter bijstaan in hun ontwikkeling. Mensen willen niet meer jarenlang hetzelfde vrijwilligerswerk doen maar bij tijd en wijle switchen of een specifieke klus doen. Hierbij is toekomstbestendigheid een heel belangrijk punt. De verwachting is dat met gerichtere gemeentelijke ondersteuning het voor de organisaties en vrijwilligers makkelijker wordt activiteiten uit te voeren.

Ook inwoners laten meedenken over sociaal maatschappelijke onderwerpen
We zullen inwoners vragen met de gemeente en betrokken organisaties mee te denken over sociaal-maatschappelijke onderwerpen. Dit gebeurt tot nu toe alleen voor de fysieke leefomgeving, in de vorm van deelname aan gebieds-, dorps- en stadstafels. Gemeente Moerdijk gaat deze vorm van inwonerparticipatie ook voor sociale thema's inzetten. Met de resultaten hiervan kunnen we beter inspelen op de lokale en regionale behoeften.
Meedoen binnen het sociaal domein in de vorm van vrijwilligerswerk gebeurt al veel in onze gemeente. We zien ook mogelijkheden voor het fysieke domein. Denk aan onderhoud van openbare perkjes of het buurthuis helpen schilderen.

Positieve invloed van sociale participatie zichtbaar maken
Ervaringen delen, verhalen vertellen. Dit kan andere inwoners inspireren en er zo toe leiden dat meer mensen mee gaan doen in de lokale samenleving. Aandacht voor communicatie op een aansprekende manier biedt in dit opzicht kansen.

Website voor vrijwilligersorganisaties
Een nieuwe website wordt voorbereid. Deze bevat zinvolle inhoud voor vrijwilligersorganisaties. Denk aan informatie over subsidieregelingen en andere ondersteuningsmogelijkheden, zoals de vrijwilligersverzekering. Verder is er informatie over wet- en regelgeving, vergunningen, fondsen en er zijn tal van nuttige links.

Relatie met de uitgangpunten
Er liggen volop kansen binnen het leefgebied sociale participatie. Het uitgangspunt 'investeren in preventie' loopt als een rode draad door deze kansen heen.

Kortom
Sociale participatie wordt bevorderd door het bieden van ruimte en faciliteren van ontmoeting en culturele activiteiten in buurthuizen en maatschappelijke accommodaties, het stimuleren van taalbeheersing, vrijwilligerswerk en het creëren van inspraak over sociaal maatschappelijke onderwerpen. Ook verhalen delen over de toegevoegde waarde van sociale participatie is belangrijk.

4. Leefgebied Wonen

Zoveel mogelijk thuis in de wijk of 'zo thuis mogelijk'
In de gemeente Moerdijk moeten voldoende betaalbare en geschikte woningen beschikbaar zijn voor kwetsbare groepen inwoners. Niet alleen de fysieke woonomgeving telt, ook ondersteuning en zorg zijn hier van belang. Dit hoofdstuk gaat over de samenhangende woon- en zorgopgave voor kwetsbare mensen in onze gemeente. De tendens is zowel voor kinderen als volwassenen zoveel mogelijk een gewone woonsituatie mogelijk te maken.

Wettelijke taken

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

- **Woningaanpassing**

De Wmo stelt dat mensen hun hoofdverblijf normaal moeten kunnen gebruiken. Als dit vanwege een beperking niet mogelijk is, kan de gemeente een maatwerkvoorziening treffen zoals via woningaanpassingen. Door toegankelijkheid te bevorderen, kan iedereen deelnemen aan de maatschappij en gebruikmaken van voorzieningen en diensten.
Samen met de gemeente Halderberge hebben we met de woningbouwcorporatie afspraken gemaakt over aanpassingen in de sociale huursector. Bijvoorbeeld of Woonkwartier, de huurder of de gemeente vanuit de Wmo voor aanpassing zorgdraagt en hoe een aanpassing beschikbaar blijft voor de geïndiceerde cliënten.

- **Beschermd wonen (BW)**

Beschermd wonen is er voor mensen met een psychische kwetsbaarheid of licht verstandelijke beperking. De gemeente heeft de taak te zorgen voor een plaats in een beschermde woonomgeving. Sinds 2015 was dit een taak van de 44 centrumgemeenten in Nederland. Het voornemen is om vanaf 2024 alle gemeenten zelf verantwoordelijk te maken voor beschermd wonen. Deze verandering wordt telkens uitgesteld, maar in de regio Breda is ervoor gekozen om al vanaf 2022 gezamenlijk de verantwoordelijkheid te dragen in een Gemeenschappelijke Regeling.

Lokaal voeren we de toegang tot beschermd wonen uit, in afstemming met het regionale toegangsteam van de regio Breda. Een beschermd wonen vraag wordt niet meer in Breda gemeld maar in Moerdijk. Het Wmo-loket brengt de ondersteuningsvraag in kaart en weegt af of deze vraag opgelost kan worden met lokale Wmo-begeleiding of dat een beschermd wonen indicatie nodig is. Deze voorzieningen organiseren we regionaal met elkaar en kopen we gezamenlijk in. We streven daarbij naar een spreiding van beschermd wonen over de hele regio Breda. De regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen is tijdelijk van aard, gericht op herstel en een zelfstandiger bestaan.

Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang
Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang (zie ook leefgebied Sociale veiligheid) zijn vormen van opvang voor dezelfde doelgroep, in principe tijdelijk. Aan Maatschappelijke opvang gaat doorgaans onveiligheid in de openbare orde vooraf. De vorm van opvang waarvoor wordt gekozen hangt af van de mate van herstel. Soms is terugkeer naar een gewone woonsituatie niet mogelijk. Ongeveer een derde van de mensen in de Maatschappelijke opvang kan terugkeren naar zelfstandig wonen. Een derde kan dat nog niet en krijgt een plek in een Beschermd wonen omgeving. Voor het resterende derde deel is werken aan herstel nog te vroeg en is nog onduidelijk wat de herstelmogelijkheid is.

Jeugdwet

- **Jeugdhulp met verblijf**

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering; samen jeugdzorg genoemd. Jeugdhulp is meestal ambulant: een kind woont thuis en krijgt begeleiding en zorg op afspraak. Soms is het beter als kinderen een tijdje ergens anders wonen. Dit noemen we jeugdhulp met verblijf. Dat kan vrijwillig zijn of naar aanleiding van een gerechtelijke uitspraak van een kinderrechter. Er zijn verschillende woonvormen, die allemaal kunnen samengaan met begeleiding en/of behandeling.

- **Pleeggezin**

Wonen in een pleeggezin lijkt het meest op wonen in een gewoon gezin. De gemeente Moerdijk telt bovengemiddeld veel pleeggezinnen. Momenteel vallen 34 pleegkinderen onder de verantwoordelijkheid van gemeente Moerdijk. De gemeente faciliteert hier met een pleegzorgvergoeding én begeleiding via een pleegzorgaanbieder. Waar aanvullende zorg nodig is, denkt het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) mee.

- **Gezinshuizen**

Gezinshuizen bieden een huiselijke setting voor kinderen met intensieve problematiek. Hier werken SKJ-geregistreerde jeugdprofessionals. SKJ staat voor het Kwaliteitsregister Jeugd, het beroepsregister voor jeugdprofessionals in Nederland. Op dit moment hebben we geen gezinshuis in onze gemeente.

- **Residentiële woonvormen: kleinschalig verblijf, kamer trainingcentra, leef- en behandelgroepen, crisisopvang, JeugdzorgPlus**

Voor complexere casuïstiek zijn er residentiële woonvormen. Zo is er kleinschalig verblijf voor een kleine groep jeugdigen met complexe problemen, onder begeleiding van een beperkt aantal professionele opvoeders. In kamertrainingscentra kunnen jongeren een goede overgang maken van ambulante of residentiële jeugdhulp naar zelfstandig wonen. Leef- en behandelgroepen bieden hulp en begeleiding bij psychosociale problemen. Bij acute problemen in een gezin, kunnen kinderen en jongeren geplaatst worden in een crisisopvang. Als lichtere vormen van gesloten jeugdhulp niet toereikend zijn, kan JeugdzorgPlus ingezet worden: begeleiding in een beschermde omgeving. Het einddoel hierbij is weer meedoen in de samenleving. Er is in Moerdijk geen locatie voor gesloten jeugdzorg (JeugdzorgPlus). Almata in Woensdrecht is hiervoor de meest gebruikte woonvoorziening.

Het uitgangspunt bij jeugdhulp met verblijf is ‘zo thuis mogelijk’. Er is landelijk een ontwikkeling gaande naar meer kleinschalige woonvormen voor jongeren, zoveel mogelijk in een gezinsachtige setting. Gemeente Moerdijk sluit aan bij deze ontwikkeling via de vastgestelde Regiovisie Jeugd. Onze gecontracteerde woonzorgaanbieders krijgen waar nodig de opdracht hun aanbod om te bouwen en mee te denken over de toenemende vraag naar kleinschaligheid.

Als gemeente zoeken we meer dan voorheen naar alternatieven voor gesloten jeugdzorg. In de regio West-Brabant-West willen we meer goede behandelplekken voor jeugdhulp realiseren. Dat maakt eerder afschalen van een gesloten instelling naar een behandellocatie mogelijk. De nieuwe nog op te stellen Jeugdvisie Wonen zal ingaan op de omslag naar kleinschaligheid en zo min mogelijk gesloten jeugdzorg.

Huisvestingswet

Huisvesting nieuwkomers (statushouders)

Asielzoekers worden statushouders zodra ze een verblijfsvergunning krijgen. Elke gemeente is wettelijk verplicht om statushouders te huisvesten. Het aantal wordt per halfjaar vastgesteld en hangt af van het inwonertal. Daarnaast kijkt het Centraal orgaan opvang asielzoekers (COA) waar statushouders de beste kansen hebben voor integratie en participatie. In overleg met Woonkwartier huisvest gemeente Moerdijk statushouders in de reguliere woningvoorraad. We letten daarbij op de draagkracht van een kern of wijk. Voor 2024 verwachten we opnieuw een taakstelling van rond de 100 te huisvesten statushouders. Dit is wederom relatief hoog vergeleken met eerdere jaren. Deze taakstelling zorgt voor druk op de beschikbare sociale huurwoningen. Daarom kijken we als gemeente ook naar oplossingen als het aanpassen van leegstaande panden en de realisatie van flexibele eenheden.

Waar mogelijk maken we eveneens gebruik van wettelijke regelingen voor huisvesting van bijzondere doelgroepen en grote gezinnen. Dit laatste vormt een extra uitdaging, omdat ruime panden zeer schaars zijn.

Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening

In de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) staat dat gemeenten inwoners met schulden hulp moeten bieden. Sinds begin 2021 hebben gemeenten ook de plicht tot vroegsignalering. Dit moet voorkomen dat betalingsachterstanden uitgroeien tot problematische schulden. Naast energiemaatschappijen en zorgverzekeraars hebben met name woningbouwcorporaties een belangrijke rol bij het signaleren van huurders met betalingsachterstanden en het doorverwijzen naar schuldhulpverlening. Zo kunnen woningbouwcorporaties bijdragen aan het voorkomen van verdere schuldenopbouw en huisuitzettingen.

Niet-wettelijke taken

Deelname aan programma Kom aan tafel

Moerdijk is ambtelijk deelnemer aan het programma Kom aan tafel, dit is op initiatief van Woonkwartier opgezet. Woonkwartier, zorg-en welzijnsorganisaties en de gemeenten Halderberge, Steenbergen en Moerdijk willen elkaar versterken om te komen tot nieuwe, innovatieve samenwerkingsvormen die het kwetsbare burgers mogelijk maken om langer zelfstandig te blijven wonen. In deze netwerksamenwerking worden vraagstukken op het terrein van wonen, zorg en welzijn met elkaar verkend.

Gemengd wonen in Bosselaar-Zuid

In deze wijk in Zevenbergen staat sinds begin 2023 appartementencomplex De Boezem. Het complex is bedoeld voor mensen mét en zonder ondersteuningsvraag. Verbinding tussen de bewoners onderling en verbinding met de wijk staan centraal. Het gemengd wonen project is een gezamenlijk initiatief van SOVAK (zorg voor mensen met een licht verstandelijke beperking), Zintri Zorggroep (zorg op het gebied van autisme), Surplus en Woonkwartier. De gemeente Moerdijk is meedenkend partner in deze innovatieve woonvorm. De initiatiefnemers selecteren de bewoners: mensen die er bewust voor kiezen om een goede buur te zijn. Zij willen een plek creëren waar mensen naar elkaar omkijken en waar iedereen iets bijdraagt. Een community builder helpt hierbij. Hij verbindt, stimuleert, ondersteunt en faciliteert alle bewoners bij het leveren van hun bijdrage, is aanspreekpunt voor de deelnemende partners en is een verbindende schakel naar de wijk.

Thuis in de wijk

Mensen die uitstromen uit de maatschappelijke opvang of een beschermde woonvorm zagen - soms tijdelijk - hun leven ontwricht. Ook is het voor hen vaak moeilijk om een woning te vinden. Maar zij hebben meer nodig dan alleen een woning. Bijvoorbeeld passende begeleiding bij het regelen van financiële zaken, het creëren van structuur en het vinden van (vrijwilligers)werk. Het is te moeilijk deze dingen zelf te regelen als je in een kwetsbare positie zit. Zeker als iemand verhuist naar een andere gemeente. Alles moet tegelijk georganiseerd worden en dat vraagt om snelle procedures, soms buiten de regels om, zodat iemand niet in een gat valt.
Ook voor de woningcorporatie en de omgeving is het regelen van bepaalde randvoorwaarden, zoals goede begeleiding, belangrijk als deze doelgroep (weer) in de wijk komt wonen. Woningcorporaties, zorgaanbieders en gemeenten maakten afspraken om samen de uitstroom goed te regelen. Ze ondertekenden hiertoe op 29 maart 2023 het convenant Thuis in de wijk.
Thuis in de wijk Regio Breda regelt voor mensen die uitstromen uit de opvang of beschermd wonen en vervolgens weer in de regio komen wonen, een passende woning en de bijbehorende randvoorwaarden. In een regionaal huisvestingsnetwerk en vervolgens in het regionale matchpunt wordt samen met de nieuwe inwoner, de corporatie, de zorgaanbieder en de gemeente een plan opgesteld.

Afgesproken is dat het voor Moerdijk om een onderbouwde aanname gaat van zo'n twaalf mensen per jaar die via deze weg in onze kernen komen wonen. Dit zijn inwoners die vanuit onze gemeente in beschermd wonen of de daklozenopvang terecht zijn gekomen en na een periode van herstel weer terug in Moerdijk komen wonen.

Jeugd

Preventief kunnen we inzetten op zo thuis mogelijk. Gezinnen kunnen soms ontlast worden door steungezinnen of hun eigen netwerk. Het CJG kijkt structureel naar de mogelijkheden van het eigen netwerk van een gezin. Ook kan bijvoorbeeld de tijdelijke inzet van deeltijdpleegzorg er voor zorgen dat weer een stabiele thuissituatie ontstaat.

Huisvesting nieuwkomers

- **Asielzoekers**

Op dit moment is er geen wettelijke taakstelling om asielzoekers te huisvesten. De Rijksoverheid doet wel een dringend beroep op gemeenten om bij te dragen aan humane opvangvoorzieningen. Zowel voor asielzoekers als voor statushouders (asielzoekers met een verblijfsvergunning) die nog wachten op een woning.

Vooruitlopend op de mogelijke wettelijke taak op basis van de Spreidingswet bereidt gemeente Moerdijk een opvanglocatie voor aan de Schansdijk in Zevenbergen. Deze is geschikt voor maximaal 200 personen. De voorkeur gaat uit naar aan de gemeente gekoppelde statushouders. De nieuwe opvang is naar verwachting in de tweede helft van 2024 gereed en zal maximaal vijftien jaar in gebruik blijven.

- **Arbeidsmigranten**

Arbeidsmigranten die langere tijd of permanent in Moerdijk blijven werken en wonen, hebben grote meerwaarde voor bedrijven en voor de kernen. Goede huisvesting is hierbij heel belangrijk. Er zijn nu te weinig plekken waar ze goed kunnen wonen. Daardoor wonen ze nu vaak op kamers in gewone woningen en op vakantieparken. Dit zijn te vaak onveilige en mensonwaardige situaties. We schatten dat er nu circa 200 woningen in Moerdijk kamergewijs worden verhuurd aan arbeidsmigranten. In 2024 wordt de

ontwikkeling van een vijftal huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten nader onderzocht op haalbaarheid en uitvoerbaarheid. Dit is geen wettelijke taak, maar gezien het economisch belang, zet de gemeente hierop in. Wanneer arbeidsmigranten kunnen doorstromen naar de nieuwe initiatieven voor huisvesting, komen dus gewone woningen vrij voor andere woningzoekenden. Voor bijvoorbeeld mensen die door een scheiding met spoed woonruimte nodig hebben. Deze ontwikkeling is dus positief voor alle woningzoekenden in de gemeente.

- **Ontheemden uit de Oekraïne**

De gemeente realiseerde in 2022/2023 aan de Schansdijk in Zevenbergen tijdelijke huisvesting voor circa 300 vluchtelingen uit Oekraïne. Inmiddels proberen zij hier een zo normaal mogelijk leven op te bouwen. Daarbij krijgen zij ondersteuning waar nodig op de verschillende leefgebieden. Dat geldt ook voor de andere groepen nieuwkomers.

Gemeentelijk doel

Het algemene doel is: Er zijn voldoende passende en betaalbare woningen voor kwetsbare jongeren en volwassenen in de gemeente Moerdijk. Het ‘normale’ leven is leidend. Waar nodig bieden we ondersteuning en alternatieve woonvormen. Licht als het moet, zwaar als het kan. Thuis met hulp of als het niet anders kan naar een tijdelijke opvang met ondersteuning, om daarna weer terug te keren.

Mensen kunnen langer thuis blijven wonen. Gemeente Moerdijk faciliteert dit door wonen te combineren met ondersteuning en zorg en hierbij te werken aan innovatieve concepten.
Beschermd wonen is gericht op maatschappelijk herstel van de client en leidt daarmee tot duurzame uitstroom (naar zelfstandig(er) wonen).

Doelgroepen

Jongeren en volwassenen die (tijdelijk) niet zelfstandig (thuis) kunnen wonen.

Partners

Voor beschermd wonen regio Breda werkt gemeente Moerdijk samen met zeven andere gemeenten, te weten: Altena, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Oosterhout en Zundert.
Voor de overige kwetsbare groepen werken we samen in de wonen regio West-Brabant-West, dit zijn de gemeenten Roosendaal, Rucphen, Halderberge, Bergen op Zoom, Steenbergen, Woensdrecht en Tholen.
Overige vaste partners zijn woningbouwcorporaties, zorgaanbieders en welzijnsorganisaties. We werken ook samen met het COA en VluchtelingenWerk Nederland. In het overzicht op p. 67 van de Scan deel II zijn alle partners op het gebied van wonen opgenomen.

Actuele context

- **Spreidingswet**

Nu het kabinet begin juli gevallen is, wordt de Spreidingswet misschien pas behandeld door een nieuw kabinet. Volgens deze wet zou voor het opvangen van asielzoekers een richtgetal gaan gelden, op basis van het inwonertal van een gemeente. Met de landelijke Spreidingswet krijgen gemeenten in de toekomst wel een wettelijke verantwoordelijkheid. Door de val van het kabinet is nu onzeker wanneer en of deze wet van kracht wordt.

- **Afbouw van gesloten jeugdhulp**

Eind 2021 nam de Tweede Kamer een motie aan over het stoppen met plaatsingen in de gesloten jeugdhulp. In een uitvoeringsplan legden Rijk, gemeenten en aanbieders vervolgens afspraken vast. Deze gaan over het toewerken naar jeugdhulp die kleinschalig, zoveel mogelijk open én zo thuis mogelijk georganiseerd is. De jeugdhulpregio's zijn verantwoordelijk voor de afbouw van gesloten jeugdhulp en de opbouw van alternatieven. West-Brabant-West (onze regio) vormt een jeugdhulpregio met West-Brabant-Oost en Zeeland. Onze regio is hierbij kartrekker.
Het doel van het uitvoeringsplan Af- en Ombouw gesloten jeugdhulp luidt als volgt: Alle instellingen voor gesloten jeugdhulp werken in 2025 kleinschalig en bewegen naar nul gesloten plaatsingen in 2030. Als gemeente Moerdijk kunnen we binnen ons accommodatiebeleid meedenken over gezinsvervangende opvang en zo anticiperen op de hiervoor beschreven beweging.

- **Wetsvoorstel regie evenredige verdeling**

Voor sommige groepen is het extra lastig om een woning te vinden, zoals mensen die uitstromen vanuit de GGZ, de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Dit wetsvoorstel creëert meer mogelijkheden voor mensen die met urgentie een woning nodig hebben. Gemeenten worden verplicht in hun huisvestingsverordening een urgentieregeling vast te stellen, en daarin landelijk geldende categorieën 'urgent woningzoekenden' op te nemen. De huisvestingsopgave voor deze groepen wordt met de wet tevens evenrediger verdeeld in de regio. Momenteel vullen met name de centrumgemeenten de grootste opgave in. Ook hier geldt dat door de val van het kabinet onduidelijk is hoe het verder gaat met dit wetsvoorstel.

Voorgaand deel van dit hoofdstuk was een beknopte schets van het leefgebied Wonen gezien vanuit het sociaal domein. Hierna wordt vooruitgeblikt op de toekomst. Eerst volgen inzichten die gemeente Moerdijk op basis van ervaring opdeed.

Inzichten

Meer informele ondersteuning nodig in de toekomst

Met de verdergaande vergrijzing neemt het aantal kwetsbare ouderen toe. Het landelijke beleid is erop gericht dat zij steeds langer thuis blijven wonen. Ook voor andere doelgroepen is het streven dat zij zoveel mogelijk in een gewoon huis wonen, in plaats van in een instelling. Denk aan mensen met een psychische stoornis of een verstandelijke beperking. Al deze mensen hebben geschikte woningen en passende ondersteuning nodig, in een goede woonomgeving. Dat geldt ook voor kinderen.

Tegelijkertijd is er een toenemend gebrek aan professionals in de formele zorg. Dit vraagt om meer inzet van informele zorg. Voorbeelden zijn mantelzorg en hulp uit het sociale netwerk, bijvoorbeeld voor de boodschappen of de warme maaltijd. De gemeente kan informele zorg stimuleren door mantelzorgwoningen mogelijk te maken én door gemengd wonen te faciliteren. De inzet van community builders zal hierbij steeds belangrijker worden.

Op basis van de hiervoor beschreven inzichten én de uitgangspunten die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen voor 2024

Woonzorgvisie geeft inzicht in wat nodig is

Uit de regionale woonzorganalyse zal blijken hoe we vraag en aanbod naar wonen in combinatie met zorg kunnen vormgeven. Deze analyse zal input geven voor het ontwikkelen van innovatieve woonvormen voor kwetsbare inwoners van Moerdijk in de kernen waar zij wonen. De regionale woonzorganalyse leidt tot een lokale Woonzorgvisie die een duidelijke koers aangeeft. De woonzorgvisie is een logisch uitvloeisel van de Omgevingsvisie.

Mogelijkheden voor alternatieve woonvormen

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) van gemeente Moerdijk is verwijzer voor jeugdhulp. Dat biedt ons de mogelijkheid om na te denken over kleinschaligheid en alternatieven voor gesloten opvang. Het gaat dan met name om het faciliteren van kleinschalige woonvoorzieningen voor jeugd binnen onze gemeente en om het werven van pleeggezinnen.

Gemeente Moerdijk heeft op dit moment geen gezinshuis. We kunnen dit aanjagen door mogelijke aanvragen open tegemoet te zien. Daarbij beoordelen we de aanvraag niet alleen vergunningtechnisch, maar kijken we ook hoe deze past in ons zorgaanbod binnen het gehele jeugdstelsel in Regio West-Brabant-West.

Werving en waardering pleeggezinnen

In gemeente Moerdijk zijn al veel pleeggezinnen. Door actief mee te werken aan wervingscampagnes van pleegzorgaanbieders kunnen we helpen dit aantal nog te vergroten. Moerdijk levert al een aanzienlijke bijdrage, maar landelijk en regionaal blijft er een groot tekort aan pleeggezinnen. Inzet op werving maar ook waardering blijft noodzakelijk.

Kansen vanaf 2025

De lokale woonzorgvisie is dan al grotendeels ontwikkeld. Daarmee ontstaat een lokaal perspectief op huisvesting van kwetsbare inwoners. Dan wordt duidelijk welke urgentiegroepen voorrang krijgen op de lokale woningmarkt en kan hier vervolgens naar gehandeld worden.

Relatie met de uitgangspunten

Normaliseren, eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid , zijn de uitgangspunten dje terugkeren bij de beschreven kansen.

Kortom

Het is belangrijk om te erkennen dat mensen met een psychische kwetsbaarheid vaak het beste gedijen in een bekende omgeving met vertrouwde gezichten en routines. DIt geldt voor zowel volwassenen als kinderen. Het aanbieden van verschillende woonvormen is belangrijk, omdat niet iedereen dezelfde behoeften heeft. Sommige jongeren en volwassenen kunnen zelfstandig wonen met beperkte ondersteuning, terwijl anderen baat hebben bij intensievere vormen van begeleiding en toezicht. Het is belangrijk om een breed scala aan opties te hebben.

Preventie speelt een essentiële rol bij het proactief aanpakken van potentiële problemen, voordat ze uit de hand lopen. Een sterk informeel netwerk is van onschatbare waarde hierbij. Familieleden, vrienden, buren en andere nabije mensen kunnen een belangrijke rol spelen bij het bieden van emotionele steun, praktische hulp en sociale interactie.

Hoofdstuk 2
Thema’s

1. Samenwerkingspartners

Verschillende rollen gemeente: opdrachtgever, partner, regievoerder
Vanuit de Scan Mens en Maatschappij is een veranderende werkwijze ontstaan. We kijken naar wat onze wettelijke- of politieke opdracht is. We bepalen wanneer we daarin succesvol zijn en waar we dat aan kunnen zien. Soms is de wetgever hier leidend in, in andere gevallen bepalen we dat lokaal.
We zijn daarmee transparant in onze doelen en de resultaten die we halen. Wij zijn als gemeente niet in staat om al deze doelen alleen te realiseren. We doen zelf een deel van de uitvoering (jeugdhulp, Wmo en schuldhulpverlening) én we pakken de opgaven op met andere organisaties.

Welke rol?
Hoe wij ons vervolgens verhouden tot andere organisaties wordt bepaald door wat onze opdracht is. Of we opdrachtgever zijn, partner of regievoerder, hangt af van de vraag welke rol het meest effectief is voor het gewenste resultaat. De logica is eenvoudig. De uitvoering is vaak complex.

Van het verleden naar het heden
Het sociaal-maatschappelijke domein is de afgelopen twintig jaar ongelooflijk veel complexer geworden. Met het toenemend aantal gemeentelijke taken is ook het aantal organisaties waar wij een uitvoeringsrelatie mee hebben enorm toegenomen. De relaties verschillen onderling: zo zijn er bijvoorbeeld gemeenschappelijke regelingen waarbij de gemeente ook eigenaar is van de uitvoeringsorganisaties; zijn er subsidierelaties en inkooprelaties (via een aanbestedingstraject).

Onder grote druk is in de loop van de tijd vaak gezocht naar hoe binnen bestaande verhoudingen de nieuwe opgaven een plek konden krijgen. Dit heeft gezorgd voor een kluwen aan afspraken en rolverdelingen die in de praktijk niet altijd even duidelijk en effectief zijn.

Zo werd met het nieuwe pakket aan taken in 2015 vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Jeugdwet en de Participatiewet, de inhoud voor een groot deel anders dan die van de taken die gemeenten voor 2015 uitvoerden. Hiermee veranderde gedeeltelijk ook de manier van uitbesteden: van traditionele aanbestedingen naar subsidies. De route ‘aanbesteding – selectie – contract – resultaat’ werkt minder goed voor thema’s binnen het sociaal domein, zoals armoede, een onveilige thuissituatie of eenzaamheid.
Daarom stapten de gemeenten voor sociaal-maatschappelijke opdrachten vaak over naar het verlenen van subsidies. De werkwijze bleef wel lijken op die van de aanbesteding: ‘de subsidieaanvraag beoordelen – een beschikking geven – afronden’. Dit proces past niet altijd meer bij de huidige vraagstukken binnen het sociaal domein. Gemeenten willen ook tussentijds geïnformeerd worden, ook tijdens een traject afstemmen met de opdrachtnemer en in overleg de ondersteuning aanpassen als actuele ontwikkelingen daarom vragen.

Inzichten

Rol gemeente varieert: opdrachtgever, partner of regievoerder
Het is een gegeven dat wij als gemeente maar ook de uitvoeringspartijen op een rijdende trein zitten. De samenleving staat immers niet even voor ons stil. Het uit elkaar halen van de kluwen tot een logische en effectieve rolverdeling vraagt dan ook tijd en zorgvuldigheid. De veranderde werkwijze door de Scan maakt dat we nu de samenwerkingsrelatie met de samenwerkingspartners een voor een onder de loep nemen en analyseren welke samenwerkingsvorm het meest passend en effectief is, afhankelijk van de opdracht. De natuurlijke momenten (einde looptijd overeenkomst), grijpen we aan om de samenwerkingsvorm te actualiseren.

Rol als regievoerder neemt toe
We kijken breed om de samenhang in problematiek te analyseren, als dat aan de orde is. Dat vraagt binnen de gemeente om meer afstemming over de leefgebieden heen. Daarnaast kan één maatschappelijke partner meestal niet de totale opgave invullen. Daarvoor is samenwerking tussen meerdere betrokken organisaties nodig.
Van de gemeente vraagt dit in toenemende mate een regierol. Dit houdt in: partners met elkaar verbinden, in overleg de opgave formuleren en minder voorschrijven wat er precies moet gebeuren. Vervolgens als betrokken partijen tijdens de uitvoering vinger aan de pols houden, blijven signaleren en analyseren om zo nodig in overleg de aanpak te kunnen bijstellen. Communicatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer hierover is essentieel, niet alleen aan het begin en eind van een traject.

Ander ondernemerschap partners
Een veranderde gemeentelijke rol vraagt ook bij de partners om ander ondernemerschap. Van oudsher waren professionals gewend om een opdracht conform contract uit te voeren en daarbij uren te verantwoorden, soms tot op het kwartier. Een sociaal werker kreeg bijvoorbeeld wekelijks twee uur per kern. De uitdaging is dit om te buigen naar doen wat nodig is, afhankelijk van de opdracht. Misschien is in het ene dorp tijdelijk meer ondersteuning nodig en gaat het op een andere plek vanzelf goed. De samenwerkingsrelatie met de partners wordt uiteraard ook met hen besproken. In november 2023 wordt gestart met de eerste van een reeks bijeenkomsten met de maatschappelijke samenwerkingspartners.

Relatie met de uitgangspunten
In de hiervoor beschreven inzichten zijn de volgende uitgangspunten te herkennen: investeren in gezamenlijke visievorming met de maatschappelijke partners en minimale administratieve taken. De raad van gemeente Moerdijk stelde deze en zeven andere uitgangspunten vast in 2021.

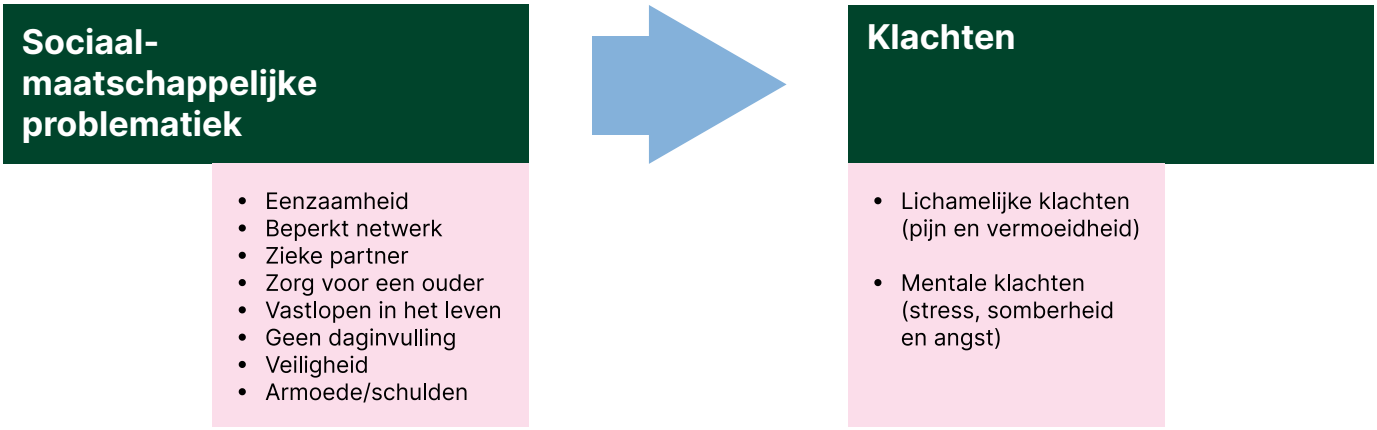
Kortom
Het is goed te beseffen dat de gemeente verschillende rollen kan innemen richting diverse organisaties. Steeds moet duidelijk zijn wat de opgave is en welke vorm van opdrachtgeverschap daar bij past.

2. Samenwerking met huisartsen

Het werk van huisartsen en gemeente raakt elkaar nauw. Gemeente Moerdijk wil graag investeren in een sterkere samenwerking met huisartsen. Dit kan voor inwoners lichtere zorg in een eerder stadium opleveren, zodat klachten niet onnodig verergeren. Daarnaast kan zo de druk op eerstelijns- én specialistische zorg afnemen, zodat deze toegankelijk blijft voor mensen die dit echt nodig hebben. 'Lichte hulp waar mogelijk, zware ondersteuning waar nodig' is immers het leidende principe van onze gemeente.

Huisarts is vaak eerste aanspreekpunt
Wanneer inwoners gezondheidsklachten ervaren, kloppen zij in eerste instantie vaak aan bij de huisarts. Naast het verlenen van eerstelijnszorg, hebben huisartsen een belangrijke doorverwijsfunctie. Ze kunnen doorverwijzen naar specialistische zorg, maar ook naar gemeentelijke hulp en ondersteuning. Gezondheidsklachten komen vaak voort uit problemen bij opvoeden en opgroeien, financiële zorgen, schulden, eenzaamheid etc. Gezien de belangrijke spil- en verwijsfunctie van huisartsen, vindt gemeente Moerdijk het cruciaal om de samenwerking met huisartsenpraktijken te versterken.

Bovenstaand overzicht laat zien dat sociaal-maatschappelijke problemen vaak leiden tot klachten op het vlak van lichamelijke en mentale gezondheid.

Jeugd
Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) van gemeente Moerdijk helpt ouders en kinderen bij kleine en grotere opvoed- en ontwikkelingsproblemen. De jeugdprofessionals, jongerenwerkers en jeugdverpleegkundigen van het CJG bieden ouders en kinderen advies en ondersteuning en het CJG kan doorverwijzen naar specialistische jeugdzorg indien nodig.
De huisarts kan ook rechtstreeks doorverwijzen naar specialistische jeugdzorg, zonder tussenkomst van de gemeente. De Jeugdwet stelt dat de gemeente verantwoordelijk is voor de kosten. Gemeente Moerdijk zou graag zien dat huisartsen bij lichte problemen doorverwijzen naar het CJG wanneer de klachten niet medisch maar meer sociaal-maatschappelijk lijken te zijn. Verwijzen door het CJG maakt dat het gezin door een bredere triage een aanbod krijgt dat goed past bij de hulpvraag én het gezinssysteem. Dit vermindert ook de druk op de huisartsenzorg.

Volwassenen
Sociaal-maatschappelijke voorzieningen voor volwassenen zijn bijvoorbeeld: welzijnswerk, schuldhulpverlening, huishoudelijke hulp en diverse Wmo-voorzieningen. Deze lopen uiteen van hulp bij de dagelijkse structuur en schoonhouden van het huis tot de ondersteuning van mantelzorgers. Belangrijk is dat huisartsen weten dat deze voorzieningen er zijn en hiernaar kunnen doorverwijzen. Bij gezondheidsklachten met als oorzaak bijvoorbeeld eenzaamheid of schulden, is een medische aanpak meestal niet nodig, maar zijn welzijnswerk of schuldhulpverlening juist wel passend.

Meer gebruik van gemeentelijke voorzieningen kan de werkdruk van huisartsen verlichten. Dit is hard nodig. Door vergrijzing en doordat mensen langer thuis wonen, komen steeds meer zorgvragen bij de huisarts terecht. Dat er nauwelijks nog verzorgingstehuizen zijn, heeft als gevolg dat patiënten met de meest complexe problematiek het langst in de huisartsenpraktijk blijven. Dit soort zorgvragen hoort hier eigenlijk niet thuis. Een hoge werkdruk en schaarste aan personeel speelt overigens bij alle betrokken partijen: huisartsen, GGZ-instellingen en het gemeentelijke sociaal domein. De wetten en rollen zijn gescheiden, maar de problemen niet.

Huisartsenpraktijken in Moerdijk
Onze gemeente telt ruim 25 huisartsen verdeeld over negen praktijken; drie in Zevenbergen, twee in Fijnaart en één in Willemstad, Standdaarbuiten, Klundert en Zevenbergschenhoek. Verder staan veel inwoners van het dorp Moerdijk ingeschreven bij de huisartsenpraktijd in Dinteloord, net buiten de gemeentegrenzen. Net als de rest van Nederland heeft ook West-Brabant een tekort aan huisartsen. Dat geldt al in de huidige situatie. De bouw van nieuwe woningen, de opvang van Oekraïners én nieuwkomers uit andere landen maken dit probleem nog nijpender.

De komende tien jaar moeten in gemeente Moerdijk ruim 2.600 nieuwe woningen gebouwd worden. Dit is nodig vanwege de ontwikkeling van het Logistiek Park Moerdijk (LPM). De gemeente is inmiddels gestart met de gebiedsontwikkeling Zevenbergen-Oost. Het plan is hier een gevarieerd woongebied te maken, met zo'n 1.000 woningen en de bijbehorende maatschappelijke, infrastructurele en recreatieve voorzieningen. Het is de bedoeling dat de aanleg van de wijk eind 2024 van start gaat. De nieuwe bewoners zullen in de toekomst huisartsenzorg nodig hebben. Het bestaande aantal huisartsen kan niet al die zorg leveren.

Daarnaast vraagt de opvang van 300 Oekraïners in onze gemeente extra huisartsenzorg. Zij kunnen zich inschrijven bij Arene, een landelijke online huisartsenpraktijk. Voor veel niet-spoedeisende zaken kan een digitale aanpak het klassieke consult vervangen. Bij spoed of wanneer het beter is dat iemand persoonlijk onderzocht wordt, regelt Arene een afspraak bij een praktijk in de gemeente Moerdijk. Een aantal huisartsen in onze gemeente is al aangesloten bij Arene.

Bijeenkomsten met huisartsen
Als eerste stap in het versterken van de samenwerking met huisartsen, organiseerde gemeente Moerdijk tussen november 2022 en juli 2023 drie bijeenkomsten. Gemeente en huisartsen wisselden wederzijds actuele ontwikkelingen uit én inventariseerden knelpunten en kansen. Centrale vragen tijdens de sessies waren: 'Hoe houden we zorg en ondersteuning in de toekomst goed, betaalbaar én toegankelijk voor mensen die het echt nodig hebben?' en 'Hoe kunnen we elkaar versterken?' De deelnemers zoomden nader in op ondersteuning voor jeugdigen en volwassenen, de zorg die nodig is voor Oekraïners én het dreigende huisartsentekort. Tijdens de bijeenkomsten werden ook de toekomstvisie van de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) en de uitgangspunten van gemeente Moerdijk belicht.

Uitgangspunten gemeente Moerdijk voor medische zorg en ondersteuning:

- In de gemeente Moerdijk doet iedereen mee
- Het bieden van kwalitatief goede ondersteuning dichtbij de inwoner
- In samenwerking met onze partners
- Licht waar mogelijk, zwaar indien noodzakelijk
- Eigen kracht, re-ablement, normaliseren, normeren
- Bevorderen zelfredzaamheid
- We zetten in op preventie

Toekomstvisie huisartsenzorg Landelijke Huisartsen Vereniging:

- Het leveren van kwalitatief goede en samen-hangende zorg op maat dichtbij de patiënt
- Gedeelde en afgestemde verantwoordelijkheden met andere zorgverleners, zodat de verschillende zorg- vragen op de juiste tijd, op de juiste plaats door de juiste zorgverlener worden beantwoord
- Aandacht voor de betrokkenheid en eigen verantwoordelijkheid van de patiënt bij de besluitvorming over het behandelbeleid en de bevordering van zelfmanagement en versterking van de mantelzorg
- Samen met andere partijen (GGD, gemeente) geven huisartsen vorm aan wijkgebonden preventie, waarbij wordt afgesproken wie op welke wijze de meest effectieve rol kan spelen

De uitgangspunten van gemeente Moerdijk en de Landelijke Huisartsen Vereniging sluiten goed op elkaar aan.

Inzichten

Verbinden medisch domein en sociaal domein

Meer informatie en rechtstreeks contact
Het gemeentelijke aanbod van hulp en ondersteuning voor jeugd en volwassenen is onvoldoende bekend bij huisartsen. Zij weten vaak niet naar welke voorliggende voorzieningen ze kunnen verwijzen. Datzelfde geldt voor samenwerkingspartners zoals bijvoorbeeld scholen. Huisartsen merken dat deze de inwoners aanraden naar de huisarts te gaan met sociaal-maatschappelijke hulpvragen. De mogelijkheden voor doorverwijzing naar gemeentelijke voorzieningen, zoals welzijnswerk, schulphulpverlening en de diverse Wmo-voorzieningen, moeten meer bekendheid krijgen. Dat geldt ook voor de rollen en taken van het CJG. Huisartsen geven bovendien aan tijdens het spreekuur weinig tijd te hebben om door te vragen op sociaal-maatschappelijke problematiek. Per consult zijn slechts tien minuten beschikbaar. Samen met het gebrek aan informatie over gemeentelijke hulp en ondersteuning kan dit leiden tot te snelle doorverwijzing naar specialistische zorg.
Voorkómen dat inwoners naar de huisarts gaan met vragen en problemen waarbij lichtere hulp mogelijk is, kan hier uitkomst bieden. Om dit voor elkaar te krijgen, moeten huisartsenpraktijken, samenwerkingspartners én inwoners goed weten wat de verschillende voorliggende voorzieningen kunnen bieden.

Wanneer huisartsen voor een doorverwijzing of vragen toch contact opnemen met de gemeente, ervaren zij nog te vaak onvoldoende bereikbaarheid. Ook weten zij niet goed bij wie ze terecht kunnen. Er is behoefte aan een direct nummer en een vast aanspreekpunt. Een betere bereikbaarheid van de gemeente en duidelijkheid over contactpersonen kan de samenwerking met huisartsen ten goede komen.

Wachttijden helpen niet mee
Het CJG kampt met wachttijden. Inwoners die bij opvoed- en opgroeiproblematiek in eerste instantie bij het CJG aankloppen, of hiernaar verwezen zijn, komen daarom regelmatig terug bij de huisarts voor een verwijzing naar specialistische jeugdzorg. Hier kunnen zij vaak sneller geholpen worden. Het nadeel is dat

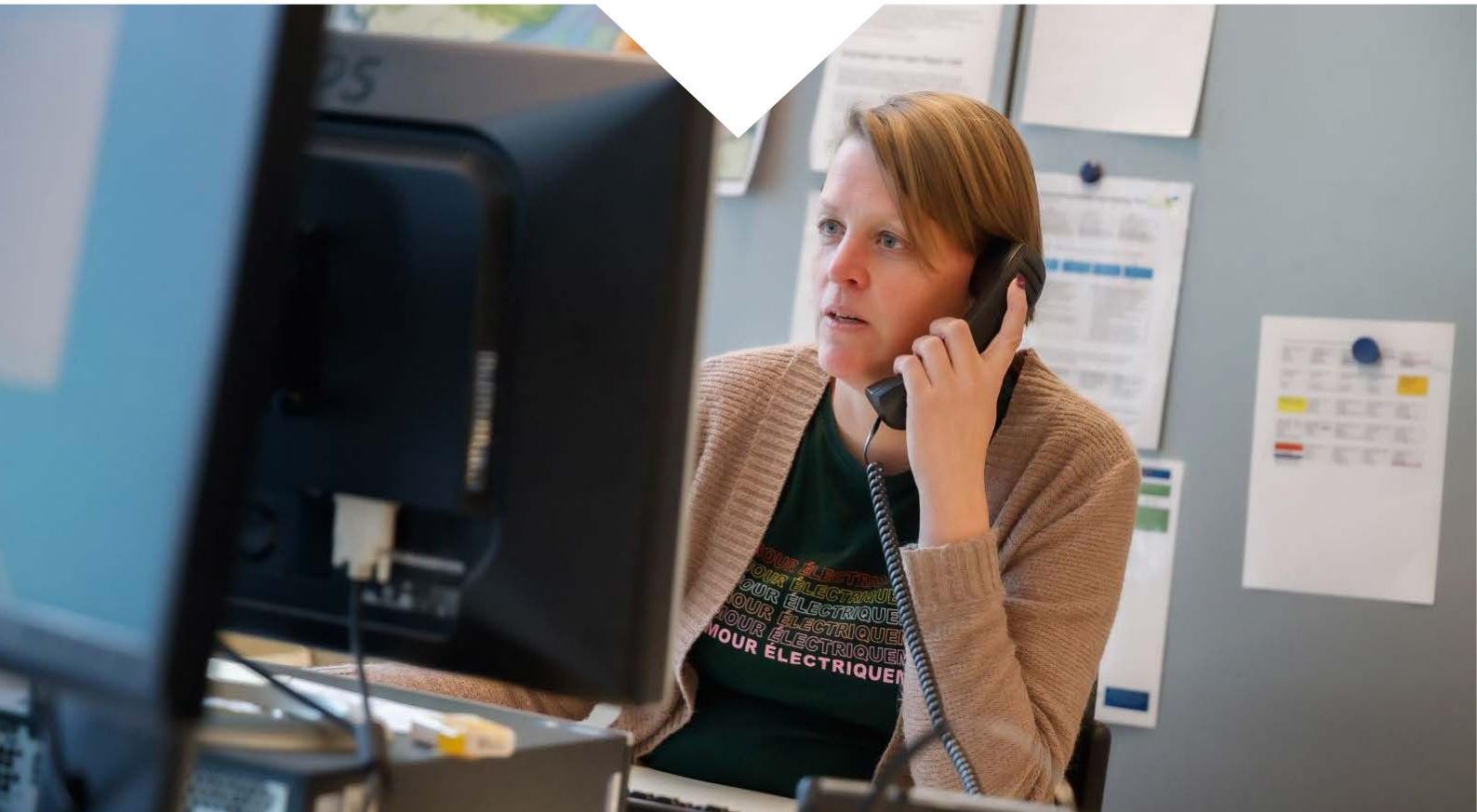
specialistische zorg duur is en ook niet altijd nodig. Het CJG werkt aan het verkorten van de wachttijden. Ook voor doorverwijzing naar de neuroloog en naar GGZ-instellingen geldt een wachttijd.

Aansluiting op Zorgdomein
Het zou handig zijn als huisartsen bij verwijzingen naar het CJG, Wmo-voorzieningen en schuldhulpverlening gebruik kunnen maken van Zorgdomein. Dit digitale systeem helpt zorgverleners met het vinden, kiezen en regelen van zorg. Als de huisarts nu verwijst naar gemeentelijke voorzieningen, is het aan de patiënt zich daarvoor aan te melden. Met het gebruik van Zorgdomein, verschuift het initiatief naar de gemeente. Deze ziet dan de doorverwijzingen in het systeem en kan zelf contact opnemen met de betreffende inwoners.

Informatie delen en privacy
De gemeente wil inwoners die een beroep doen op de Wmo of schuldhulpverlening toestemming vragen om hun huisarts hierover te informeren. Zo zouden huisartsen eerder en beter op de hoogte zijn van de problematiek van hun patiënten. De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) maakt het delen van informatie lastig, terwijl dit wel hard nodig is.
Naar verwachting wordt per 1 juli de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) van kracht. Het doel van deze wet is knelpunten weg te nemen betreffende gegevensuitwisseling en privacy in het sociaal domein, waar het gaat om meervoudige problematiek.

Toegang tot huisarts voor nieuwkomers
De toegang tot huisartsenzorg voor nieuwkomers varieert per subgroep. Dit kan voor verwarring zorgen. In het kort gaat het er momenteel als volgt aan toe:

- Oekraïners: zij kunnen zich inschrijven bij online huisartsenpraktijk Arene.
- Asielzoekers: het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) is verantwoordelijk voor de huisartsenzorg voor vluchtelingen (zonder verblijfsvergunning) die verblijven in een AZC
- Statushouders: vluchtelingen die een verblijfsvergunning krijgen en naar een eigen woning verhuizen, moeten zelf een zorgverzekering afsluiten en zich inschrijven bij een huisartsenpraktijk.
- Mensen die illegaal in Nederland verblijven vallen voor huisartsenzorg onder de regeling ‘onverzekerbare vreemdelingen’.
- Arbeidsmigranten hebben recht op dezelfde toegang tot huisartsenzorg als iedereen in Nederland, maar in de praktijk ervaren zij vaak belemmeringen. Arbeidsmigranten die laaggeschoold werk doen, kunnen bang zijn dat zij bij een ziekmelding hun baan én woonruimte verliezen.

Van Wmo naar Wlz
Bij een toenemende zorgbehoefte kan een overgang van de Wet maatschappelijke ondersteuning naar de Wet langdurige zorg nodig zijn. Inwoners ervaren verschillende drempels bij een Wlz-aanvraag. Ten eerste vinden zij het soms moeilijk om deze in te vullen. Voor gratis hulp hierbij kunnen huisartsen in Moerdijk patiënten rechtstreeks verwijzen naar MEE West-Brabant. Ten tweede komt het voor dat mensen terughoudend zijn in het aanvragen van een Wlz-indicatie om financiële redenen. De eigen bijdrage voor Wlz-voorzieningen is hoger dan die voor Wmo-ondersteuning. De Wlz-bijdrage is inkomensafhankelijk en voor een deel ook vermogensafhankelijk. De Wlz kent twee soorten eigen bijdragen. Iemand die langer dan vier maanden opgenomen is in een instelling voor langdurige zorg of beschermd wonen draagt meer bij dan iemand die zorg aan huis ontvangt.

Huisartsentekort
Gemeenten hebben geen wettelijke taken op dit vlak. Maar het is wel aan de gemeente om, samen met andere partijen én inwoners, te zorgen voor een goede sociale basis en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers. Vanuit deze verantwoordelijkheden wil gemeente Moerdijk stimuleren dat er voldoende huisartsen zijn.

Er is nog veel te winnen op het gebied van informatie en communicatie. Verbeteringen op dit vlak zijn zeker te realiseren. Wachttijden en bijbehorende problemen, de zorg voor vluchtelingen en het huisartsentekort zijn lastiger aan te pakken. Op basis van voorgaande inzichten worden hierna kansen voor de toekomst beschreven.

Kansen voor 2024

Huisartsen informeren over voorliggend veld en duidelijke aanspreekpunten
In de tweede helft van 2023 en 2024 informeert gemeente Moerdijk de huisartsen uitgebreid over alle beschikbare gemeentelijke hulp en ondersteuning. De bedoeling hiervan is dat zij patiënten meer dan nu doorverwijzen naar lichtere, voorliggende voorzieningen in plaats van naar duurdere specialistische hulp. Inmiddels is ook een document gemaakt met een overzicht van sociaal-maatschappelijke partners, contactpersonen en telefoonnummers. De huisartsen werken hier al mee. Ook is een e-learning toegestuurd om signalen van financiële problemen bij cliënten te herkennen.
Het verkennen naar een duidelijke toegang voor al onze hulp, voor zowel inwoners als professionals is een kans voor 2024. Deze kans komt ook uit de leefgebieden naar voren.

Pilot met vaste contactpersonen
Er ligt een kans om weer een pilot te draaien waarbij we vaste contactpersonen voor volwassenenondersteuning én jeugdprofessionals koppelen aan een praktijk. Directe verwijzingen in Zorgdomein, van huisartsen naar gemeentelijke voorzieningen, testen we eveneens uit.
Huisartsenpraktijk Tholos werkte al eerder mee aan een pilot: een jeugdprofessional van de gemeente was destijds een dagdeel per week aanwezig in de praktijk. Zij voerde gesprekken over opvoedvragen. Dit zorgde voor verlichting op het spreekuur. Daarnaast zorgde de jeugdprofessional dat de huisarts goed geïnformeerd was over het aanbod van het CJG.

Organiseren van het principe Welzijn op recept
Welzijn op recept verbindt de eerstelijnszorg met het sociaal domein. Een aantal andere gemeenten heeft hier al ervaring mee. Het idee is dat de huisarts geen medische oplossing biedt, maar – wanneer dit bij de klachten past – patiënten doorverwijst naar het maatschappelijk werk. Patiënten die zo'n doorverwijzing kregen, ervaren dat dit hun kwaliteit van leven verhoogt en hun gezondheid verbetert. Huisartsen geven aan dat de druk op het spreekuur vermindert. Welzijn op recept kan ingezet worden bij de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet.
Gemeente Moerdijk wil het principe van Welzijn op recept graag toepassen. Om deze kans te verzilveren hebben we de huisartsen en het maatschappelijk werk nodig. Bij die laatste partij zal hierdoor de werkdruk juist toenemen. We bekijken hoe we dit kunnen organiseren.

Huisartsenzorg voor nieuwkomers
In 2024 gaan we als gemeente in beeld brengen hoe we onze nieuwkomers op alle maatschappelijke vlakken goed kunnen ondersteunen. Daar hoort uiteraard ook de toegang tot huisartsenzorg bij. We willen duidelijk krijgen wie hierbij wanneer aan zet is. Dat kan de gemeente zijn, maar ook het COA.

Wams maakt informatie delen makkelijker
Nu worstelen professionals in het sociaal domein vaak nog met gegevensverwerking en privacy rond gezinnen met meervoudige problematiek. De Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) moet dit probleem verhelpen en integrale dienstverlening makkelijker maken. Naar verwachting wordt de Wams per 1 juli 2024 van kracht. De nieuwe wet zal het voor gemeente Moerdijk en de sociaal-maatschappelijke partners makkelijker maken om informatie te delen.

Zorgdomein
Dit digitale systeem helpt zorgverleners met het vinden, kiezen en regelen van zorg. Gemeente Moerdijk regelt momenteel dat huisartsen gebruik kunnen maken van Zorgdomein. Inwoners die doorverwezen worden naar de gemeente – bijvoorbeeld naar het Centrum voor Jeugd en Gezin, Wmo-voorzieningen of schuldhulpverlening – kunnen hierdoor sneller geholpen worden.

Goede afspraken maken met de huisarts
Een intensievere samenwerking met huisartsen waarbij inzet van de huisarts gewenst is voor diverse projecten en pilots, vraagt om goede (zakelijke) afspraken. Van gewenste resultaten tot financiële vergoeding.

Relatie met de uitgangspunten
De hiervoor beschreven kansen zijn in lijn met de uitgangspunten normaliseren (de-medicaliseren) en eigen kracht.

Kortom
Met meer bekendheid bij huisartsen over de mogelijkheden in het voorliggend veld en gerichtere doorverwijzing door huisartsen, kan de druk op eerstelijnszorg én zwaardere specialistische zorg afnemen.

Hoofdstuk 3
Overzicht

1. Dashboard wettelijke taken

Alle wetten, taken en doelen in één digitaal instrument

Door te werken aan de Scan Mens en Maatschappij ontstond de behoefte aan een digitaal instrument voor het gemeentelijke sociaal domein. Dat resulteerde in een dashboard waarin de taken beschreven staan die wij als gemeente hebben.

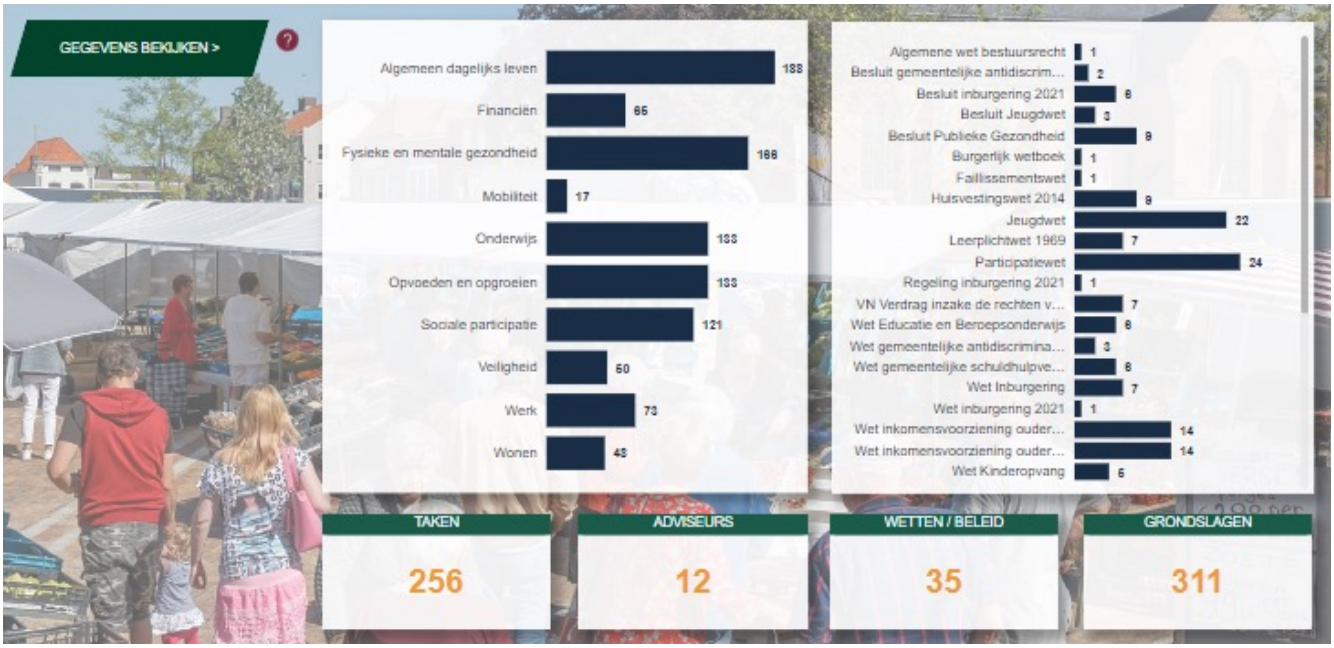
Veel taken én veel soorten taken

In het kader van de Scan Mens en Maatschappij hebben we onze taken binnen het sociaal domein in kaart gebracht. In totaal heeft gemeente Moerdijk ruim 270 taken die voortkomen uit 28 wetten. Deze wetten gelden voor alle gemeenten in Nederland. Daarnaast maakt iedere gemeente zelf beleid. Daar horen eigen beleidstaken bij. De meeste gemeentelijke taken voor het sociaal domein komen voort uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Wet publieke gezondheid (Wpg), de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet op het primair onderwijs. Op basis van bijvoorbeeld alleen al de Wmo heeft gemeente Moerdijk 24 taken. Voorbeelden hiervan zijn: het opstellen en vaststellen van een Beleidsplan Wmo, het bestrijden van huiselijk geweld en het bevorderen van sociale samenhang. Op grond van de Jeugdwet zijn er 22 gemeentelijke taken. Deze lopen uiteen van het opstellen van een verordening jeugdhulp en het toekennen van persoonsgebonden budget (pgb) tot ondersteuning bij gedragsproblemen.

De aard van de gemeentelijke taken varieert van het opstellen van een lokaal of regionaal beleidsplan of het jaarlijks aanleveren van cijfers, tot het leveren van ondersteuning aan vrijwilligers en het bieden van begeleiding aan een bijstandsgerechtigde. Soms is er veel ruimte voor de gemeente, wat ons in staat stelt goed in te spelen op de lokale situatie. In andere gevallen is er een strakkere taakomschrijving vanuit de landelijke wetgeving.

Behoefte aan digitaal instrument

Met het inzichtelijk maken van al deze taken groeide de behoefte aan een handzaam digitaal instrument. Een instrument dat makkelijk in gebruik is voor medewerkers die taken oppakken binnen het sociaal domein. Uiteindelijk resulteerde dit in een dashboard, waarin alle 28 wetten, wettelijke taken én niet-wettelijke taken zijn ondergebracht.
Met één druk op de knop geeft het digitale dashboard de taken weer die voortvloeien uit een wet. Doorklikken op een specifieke taak levert een omschrijving daarvan op, evenals de doestellingen waaraan met die taak gewerkt wordt, het originele wetsartikel én inzicht in de relaties die er zijn met andere taken. De taken kunnen niet alleen per wet opgeroepen worden, maar ook per leefgebied. Op deze manier komen ook de niet-wettelijke taken in beeld.

Het dashboard met links de tien leefgebieden en rechts de grondslagen waarop onze gemeentelijke taken gebaseerd zijn. Op het moment van publicatie van de Scan deel III zijn 256 taken in het dashboard opgenomen. Het instrument is nog in ontwikkeling en zal ook in de toekomst onderhoud nodig hebben wanneer sprake is van nieuwe of aangepaste wetgeving en ontwikkelingen in lokaal beleid.

Inzichten

Inzetbaar bij werkplanningen, prioriteren en formuleren van opdrachten
Het dashboard laat zien dat gemeente Moerdijk binnen het sociaal domein verantwoordelijk is voor heel veel taken op verschillende leefgebieden. Werken aan dit instrument maakte duidelijk dat wetten soms best abstract zijn en dat gemeenten veel vrijheid hebben bij de lokale invulling ervan. Soms bleek dat een wet op meerdere manieren geïnterpreteerd kan worden. Daarover gingen we met elkaar in gesprek waarbij we keken naar de situatie in Moerdijk.

Relaties tussen onderwerpen en taken zijn goed zichtbaar op het dashboard. Collega's zien bijvoorbeeld dat ze taken hebben binnen hetzelfde leefgebied of dat ze dezelfde relaties hebben. Dat biedt voordelen op het vlak van samenwerking en bij het verstrekken van opdrachten. Waar collega's samenwerken met dezelfde partners, brengt het dashboard dit in beeld. Dat kan slim benut worden bij het formuleren van opdrachten.

Bij het plannen van werkzaamheden en het stellen van prioriteiten is het dashboard een handig ondersteunend instrument. Daarnaast is beter zichtbaar waar we als gemeente al veel ondersteuning bieden en op welke punten onze inzet minder groot is.

Op basis van de hiervoor beschreven eerste inzichten én de uitgangspunten voor het sociaal domein die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen vanaf 2024

Bij het werken aan onze wettelijke en lokale taken zullen alle medewerkers gebruikmaken van het dashboard. Het is belangrijk dat het dashboard ook onderdeel wordt van het inwerkprogramma voor nieuwe medewerkers. We gaan het dashboard inzetten bij het maken van werkplanningen, het stellen van prioriteiten en het verlenen van opdrachten. Zo kunnen we nog beter doen waar we voor aan de lat staan en dit onderbouwd uitleggen aan anderen.

Relatie met de uitgangspunten
In de hiervoor beschreven kansen zijn de uitgangspunten 'normeren' en 'minimale administratieve taken' te herkennen. Samen met nog zeven andere uitgangspunten stelde de gemeenteraad van Moerdijk deze in 2021 vast.

Kortom
Met de ontwikkeling van het dashboard is nog duidelijker geworden wat een omvangrijk en uiteenlopend takenpakket gemeente Moerdijk heeft. Het dashboard biedt voordelen voor samenwerking en is ondersteunend bij het plannen en prioriteren en bij het verlenen van opdrachten. Dit nieuwe instrument helpt ons om ondersteuning en zorg beschikbaar te houden voor de mensen die het echt nodig hebben.

2. Begrippen gedefinieerd

Belangrijk dat we allemaal dezelfde taal spreken
Binnen het sociaal domein zijn begrippen soms voor meerdere uitleg vatbaar. Denk bijvoorbeeld aan ‘participatie’ of ‘preventie’. Vaak komt een begrip in meer wetten voor; de betekenis is niet altijd eenduidig. Gemeente Moerdijk vindt het belangrijk dat we met z’n allen dezelfde taal spreken. Daarom hebben we een lijst gemaakt met zes veel gebruikte begrippen. Deze zijn nader gedefinieerd, kijkend naar hoe we ze in het beleid van gemeente Moerdijk gebruiken.

Basisniveau
Beleidsadviseurs voor verschillende leefgebieden binnen het sociaal domein namen samen een zestal begrippen onder de loep. Vragen daarbij waren onder meer: Wat zegt de wet over het begrip? Welke associaties hebben we er zelf bij? én Hoe gebruiken andere organisaties de begrippen? Daarbij is telkens gekeken naar wat een begrip wel en niet moet betekenen. Ter illustratie:
Eén van de gedefinieerde begrippen is ‘bestaanszekerheid’. De eerste stap was: kijken wat hier onder valt. Dat zijn bijvoorbeeld: wonen en voldoende te eten hebben. Maar bijvoorbeeld niet: wekelijks naar het theater gaan. Zo kwamen we uit op een basisniveau waarvan gemeente Moerdijk wil dat iedere inwoner dit heeft.

Voor welke doelgroep
Bij sommige gemeentelijke taken vormen alle inwoners de doelgroep. Andere taken zijn juist gericht op een specifieke subgroep. De definities geven weer voor welke doelgroepen we wat doen.
Het begrip ‘zelfredzaamheid’ heeft bijvoorbeeld betrekking op inwoners van 18 jaar en ouder. Wie jonger is, valt onder de verantwoordelijkheid van ouders of verzorgers. Soms heeft dit ook met wetgeving te maken. Zo is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) grotendeels bedoeld voor mensen vanaf 18 jaar die zelfstandig wonen. Het eerder besproken begrip ‘bestaanszekerheid’ is juist op alle inwoners van toepassing.

Context
Het is belangrijk om helder te hebben in welke context een begrip gebruikt wordt. De geformuleerde definities kunnen namelijk in verschillende situaties iets anders betekenen. Zo gaat bijvoorbeeld participatie enerzijds over meedoen in de samenleving en anderzijds over meebepalen in het bestuurlijke besluitvormingsproces.
De lijst met gedefinieerde begrippen is niet alleen voor eigen gebruik; ook bij opdrachten aan onze samenwerkingspartners gaan we hiervan uit. In gesprekken gebruiken we de definities als startpunt, zodat voor iedereen duidelijk is met welk doel een activiteit uitgevoerd wordt.

Slechts een begin
Op het dashboard – een nieuw digitaal instrument binnen het sociaal domein van gemeente Moerdijk, zie p.54 – zijn begrippen en definities aanklikbaar bij relevante taken. Dat schept duidelijkheid over de inhoud van een taak. Binnen gemeente Moerdijk hebben we afgesproken dat iedereen de definities gebruikt in adviesnota’s, beleidsstukken en memo’s. De lijst met zes begrippen en definities is slechts een begin. Waar dit wenselijk is, volgt in de toekomst uitbreiding. Bovendien zijn de geformuleerde definities niet definitief. We zullen met regelmaat bekijken of ze nog werkbaar zijn. Nieuwe ontwikkelingen kunnen tot gevolg hebben dat een definitie niet meer de volledige lading dekt. Met elkaar in gesprek blijven en eens in de zoveel tijd evalueren is dus nodig.

De lijst met zes nader gedefinieerde begrippen ziet er als volgt uit:

Bestaanszekerheid

Iedere inwoner in de gemeente Moerdijk heeft de mogelijkheid tot een bestaanszeker leven. Bestaanszekerheid gaat over het hebben van een dak boven je hoofd, toegang tot voldoende en gezond eten, toegang tot goede en betaalbare zorg, rond kunnen komen, het hebben van werk of dagbesteding of het volgen van onderwijs.

Zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid gaat over zelf de weg naar hulp en ondersteuning weten te vinden wanneer een inwoner van 18 jaar of ouder zelf niet kan voldoen in een of meerdere van de bestaanscondities inkomen, wonen, activiteiten, relaties of gezondheid.

Preventie

Preventie is tweeledig. Enerzijds gaat het over het voorkomen (van erger). Anderzijds gaat het om het bevorderen van kansen zodat een inwoner kan voorzien in de bestaanscondities (inkomen, wonen, activiteiten, relaties en gezondheid).

Participatie

Participatie is tweeledig. Participatie gaat enerzijds over het meedoen in de samenleving. Anderzijds gaat participatie over meebepalen in het bestuurlijke besluitvormingsproces. De betekenis hangt af van de situatie.

Sociale samenhang

Sociale samenhang is tweeledig. Enerzijds gaat sociale samenhang over hoe je je als inwoner verhoudt tot de omgeving waarbij we zowel kijken naar fysieke als digitale contacten. Daarnaast gaat sociale samenhang ook over de verhouding(en) tussen groepen in die omgeving.

Leefbaarheid

Leefbaarheid is een subjectief begrip waarbij het gaat om de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de inwoner aan worden gesteld. We kijken daarbij naar de dimensies woningvoorraad, fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang en overlast en veiligheid.

Dit zijn de definities zoals ze onlangs zijn geformuleerd. Deze definities zijn niet statisch en worden zo nodig in de loop van de tijd mogelijk aangepast.

Hiervoor is toegelicht waarom gemeente Moerdijk sommige begrippen nader wil definiëren. Hierna volgen de eerste inzichten die we opdeden door te werken aan en met de begrippen.

Inzichten

Heldere definities helpen bij inzetten juiste hulp

Bij het formuleren en verstrekken van nieuwe opdrachten komen de definities goed van pas. Het is belangrijk om begrippen naar opdrachtnemers op de juiste manier te gebruiken, zodat duidelijk is wat de gemeente precies vraagt. En voor welke doelgroep(en) de gevraagde hulp bestemd is. Samen het gesprek hierover aangaan zorgt ervoor dat we de juiste hulp inzetten.

Op basis van de hiervoor beschreven inzichten én uitgangspunten voor het sociaal domein die de gemeenteraad in 2021 vaststelde, zijn kansen voor de toekomst geformuleerd.

Kansen vanaf 2024

Gemeente Moerdijk gebruikt de begrippen en definities in gesprekken met partners en bij het formuleren van opdrachten. Dat levert heldere opdrachtformuleringen op. Zo ontstaan wederzijds de juiste verwachtingen. Hoe meer duidelijkheid in het begin, hoe beter alle partijen weten waar we naar toe werken en hoe makkelijker de resultaten te meten zijn.

Kortom
Om de juiste hulp te kunnen bieden, is het belangrijk dat alle betrokkenen dezelfde inhoud aan begrippen geven. Daarom gebruikt gemeente Moerdijk de definities in gesprekken met en opdrachten aan samenwerkingspartners. Zo is voor alle partijen helder aan welke doelen gewerkt wordt.

Hoofdstuk 4
Conclusies

Conclusies

Voorliggend document is een weergave van de Scan Mens en Maatschappij Deel III, die werd afgerond in het najaar van 2023. Hierin worden vier leefgebieden en diverse thema's belicht. In dit hoofdstuk staan de inzichten in de vorm van conclusies weergegeven.

Algemeen

In de praktijk lukt het niet iedereen om altijd zelfredzaam te zijn. Voor zij die het – tijdelijk of structureel – zelf of met hulp van het eigen sociale netwerk niet redden, bieden we (toegang tot) hulp en ondersteuning. 'Licht waar mogelijk, zwaar waar nodig' is hierbij het leidende principe. Vanuit menselijk perspectief heeft het voorkómen van (verergering van) klachten en problemen van inwoners onze prioriteit.

Preventie en tijdig signaleren en ondersteuning bieden staan steeds meer centraal. Deze tendens is merkbaar in de hele zorgsector. Er is een beweging gaande van het medisch naar het sociaal domein en van het sociaal domein naar het welzijnsdomein. Waar de hulpvraag dit toelaat uiteraard. Er is een verschuiving van hulpverlening naar preventie, van intensieve jeugdzorg naar jeugdhulp en welzijnswerk, van GGZ-problematiek naar lichtere Wmo-ondersteuning en van een maatwerkvoorziening via de Wmo naar welzijnswerk of maatschappelijk werk.

Oorzaken hiervan zijn vergrijzing en daarmee een stijgende werkdruk, een steeds krappere arbeidsmarkt en grenzen aan budgetten. Door in te zetten op preventie en door zelfredzaamheid te stimuleren, draagt gemeente Moerdijk bij aan deze 'beweging naar de voorkant'. Dit zal op termijn verlichting in de zorg opleveren, tegelijkertijd neemt de druk op voorliggende (welzijns)voorzieningen toe. En daarmee ook de druk op de gemeente en onze samenwerkingspartners.

Eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid, re-ablement, normaliseren, normeren en preventie blijven daarom belangrijke uitgangspunten voor het sociaal domein. De gemeenteraad van Moerdijk stelde in totaal negen uitgangspunten vast in 2021, naar aanleiding van de Scan deel I: Naast de vijf genoemde ook: investeren in visievorming met de partners, minimale administratieve lasten, verdieping van de cijfers, één gezin, één plan en één regisseur.

Leefgebied Algemeen dagelijks leven en huishouding

Sterke sociale basis

Een sterke sociale basis wordt steeds belangrijker, met het oog op welzijn, het vroeg signaleren en tijdig aanpakken van problemen én het temperen van de zorgkosten (Verwey-Jonker Instituut, 2022). Hier liggen nog veel kansen, juist in een gemeente als Moerdijk met de verschillende kernen van overzichtelijke omvang. De sociale basis bestaat uit wat inwoners en organisaties in het dagelijks leven voor en met elkaar doen. Dat gaat verder dan bezig zijn met sport of een culturele activiteit. Dit gaat ook om signaleren, steun en hulp bieden aan gezinnen of alleenstaanden met een hulpvraag of die zich in een onveilige situatie bevinden.

In 2024 gaat Moerdijk dit thema onderzoeken en verder uitwerken. We willen bijdragen aan stevige lokale structuren, zodat mensen in de kernen en wijken ook voor elkaar (kunnen) zorgen. We streven naar een goede koppeling met gebieds- en vraaggericht werken per kern.

Positieve gezondheid
Naast de 'beweging naar de voorkant' is het gedachtegoed van Positieve Gezondheid een interessante nieuwe ontwikkeling. Dit betekent: breder naar gezondheid kijken, ook zaken als samen leuke dingen doen, rondkomen met geld en levenslust zijn van invloed op hoe gezond iemand zich voelt. De focus ligt niet op ziekte en zorg, maar op wat nog wél kan en op wat mensen zelf belangrijk vinden.

Leefgebied Sociale veiligheid

Psychische problemen en onbegrepen gedrag
Wat betreft psychische problematiek in het algemeen en het omgaan met onbegrepen gedrag is het van belang dat inwoners en professionals beter geïnformeerd zijn. De wijk-GGZ en het Meldpunt Crisiszorg West-Brabant gaan hiermee proactief en preventief aan de slag. Er komt een regionale Kenniswerkplaats Onbegrepen Gedrag, waar gemeente Moerdijk aan deelneemt. Doel is de expertise op dit punt bij gemeenten te vergroten.

Te vaak is nog onduidelijk waar een inwoner in crisis kan worden aangemeld. De gemeenten in West-Brabant willen meer duidelijkheid en eenheid krijgen in alle meldpunten. Het huidige meldpunt Crisiszorg West-Brabant vormt de basis om op voort te bouwen.

Samenwerking rond het gezin
Onveiligheid zit vaak op meerdere leefgebieden en bij meerdere gezinsleden. Dat vraagt om een brede blik van alle professionals. Het is zaak oog te hebben voor het aandeel van alle gezinsleden en de problematiek en patronen die onveiligheid veroorzaken. Problemen rondom kinderen worden in de meeste gevallen veroorzaakt door problemen van de ouders/volwassenen.
Bij de ondersteuning aan gezinnen kunnen we meer focussen op mogelijkheden, op wat gezinnen zelf kunnen en/of met hulp uit hun netwerk. Met in gedachten het uitgangspunt 'normeren'. Dit vraagt een andere houding van de professional die tot nu toe gewend was de best mogelijke hulp aan het gezin te verlenen. De gemeente vraagt nu juist professionals om het gezin te leren zelf problemen op te lossen. We willen zoveel mogelijk terug naar het normale.

Een veelvoorkomende situatie bij gezinnen is scheidingsproblematiek. Scherper kijken of we ondersteuning voor volwassenen in kunnen zetten, is nodig. Scheidingsproblematiek is in de basis volwassenenproblematiek, waar de jeugdige erg veel last van kan hebben. Kinderen en jongeren zullen we ondersteunen met een kindbehartiger vanuit het CJG.

Onveiligheid meer en eerder signaleren
Andere thema's waar we mee aan de slag gaan, zijn mentale weerbaarheid van jongeren en het voorkomen van mensenhandel bij kwetsbare groepen. Dit laatste onderwerp pakken we regionaal op. Voor al onze inzet op het gebied van sociale veiligheid geldt dat preventie en vroegtijdig signaleren voorop staan. Daar ligt een belangrijke kans om te voorkomen dat inwoners in structurele onveiligheid terecht komen. De gemeente stimuleert meer en eerdere signalering en beter gebruik van de meldcode huiselijke geweld en kindermishandeling. Dit vraagt om intensieve samenwerking met zowel partners uit het voorliggend veld als de specialistische zorg.

Leefgebied Sociale participatie

Naast behoud van zelfredzaamheid is meedoen in de samenleving, voor alle Moerdijkers van jong tot oud, een belangrijk doel van onze gemeentelijke inzet. Sociale participatie – deelnemen aan sport en cultuur is louterend voor de mentale en fysieke gezondheid.

Lokaal Preventieplan
Vanaf 2024 vervangt het nieuwe Lokaal Preventieplan het huidige Lokaal Preventieakkoord. Hiermee kunnen we nog meer focussen op preventie en gezondheid en minder op zorg. Belangrijke aandachtspunten in het Lokaal Preventieplan zijn: sociale participatie, sport en bewegen, versterken van de sociale basis, mentale gezondheid, de bestrijding van eenzaamheid en Welzijn op recept. Het gedachtegoed van het Gezond en Actief Leven Akkoord en Positieve Gezondheid sluit hierbij aan. We zullen de principes hiervan dan ook integreren in bestaande werkwijzen; de nadruk ligt op wat nog wel kan en wat mensen zelf belangrijk vinden in het leven.

Accommodaties beter gebruiken
Samen met andere betrokken partijen gaat gemeente Moerdijk het gebruik van accommodaties voor ontmoeting optimaliseren. We willen beter aansluiten op de behoeften van inwoners en vrijwilligers. Met het nieuwe accommodatiebeleid geven we voor een deel ook invulling aan het versterken van de sociale basis. Daarbij combineren we het faciliteren van de fysieke locaties met het ondersteunen van de activiteiten die er plaatsvinden.

Vrijwilligers gerichter ondersteunen
Voor deze en andere activiteiten zijn vrijwilligers onmisbaar. De behoefte aan hun inzet zal in de toekomst alleen maar toenemen. We kunnen meer aandacht aan vrijwilligers besteden en een duidelijker beleid ontwikkelen. We kunnen ook achterhalen hoe we vrijwilligerswerk aantrekkelijker kunnen maken. Daarbij hoort gerichtere ondersteuning van vrijwilligersorganisaties. Met al deze acties kunnen we vrijwilligersorganisaties beter bijstaan in hun ontwikkeling.

Inwoners aan tafel over sociaal-maatschappelijke onderwerpen
Met het introduceren van inwonerparticipatie over sociaal-maatschappelijke onderwerpen, kunnen individuele Moerdijkers meedenken met de gemeente en maatschappelijke organisaties. Dat maakt beter inspelen op lokale en regionale behoeften mogelijk.

Integrale aanpak taal
Taalbeheersing is een succesfactor of struikelblok voor meedoen in de samenleving. Dat geldt zeker voor nieuwkomers, maar kan ook het geval zijn voor wie in Nederland geboren is. Een integrale aanpak taal is nodig, met een goede aansluiting tussen leesbevordering, Nederlands als tweede taal, het voorkomen en bestrijden van taalachterstanden (aanpak laaggeletterdheid) en digitale vaardigheden. Per 1 oktober 2023 is hiervoor een adviseur Taal aangesteld binnen de gemeentelijke organisatie.

Leefgebied Wonen

Woonvormen voor kwetsbare inwoners, zoveel mogelijk 'thuis nabij'
Niet iedereen heeft dezelfde behoeften. Het aanbieden van een breed scala aan woonvormen is dus belangrijk. Sommige jongeren en volwassenen kunnen zelfstandig wonen met beperkte ondersteuning, anderen hebben baat bij intensievere begeleiding. We vinden het belangrijk dat in de verschillende kernen diverse woonvormen aanwezig zijn, zodat ook mensen die begeleiding nodig hebben in de eigen omgeving kunnen (blijven) wonen. De gemeente kan hierbij faciliteren door mantelzorgwoningen mogelijk te maken en door gemengd wonen – met en zonder behoefte aan begeleiding – te stimuleren.

De regionale woonzorganalyse en de nog te ontwikkelen lokale woonzorgvisie zullen enerzijds input geven voor het ontwikkelen van innovatieve woonvormen voor kwetsbare inwoners en anderzijds inzicht in welke urgentiegroepen voorrang krijgen. Het CJG denkt na over het faciliteren van kleinschalige woonvoorzieningen voor jeugd en het werven van pleeggezinnen. Dit als alternatief voor gesloten opvang. Gemeente Moerdijk heeft momenteel geen gezinshuis, maar staat hier wel voor open. In onze gemeente zijn wel al veel pleeggezinnen. We blijven dit stimuleren door in te zetten op werving en door onze pleeggezinnen te waarderen.

Samenwerking huisartsen

De huisarts is een belangrijke formele verwijzer naar jeugdhulp die door de gemeente wordt betaald. Er is geïnvesteerd in nauwer contact met de huisartsen. Dit heeft geleid tot veel inzichten. Huisartsen hebben regelmatig patiënten die geen medische hulp nodig hebben maar psycho-sociale hulp.
Huisartsen bleken echter aan te lopen tegen onvoldoende kennis over de vrij toegankelijke hulp en over de Wmo, jeugdhulp en ondersteuning bij financiële zorgen. Kort gezegd is er veel winst te behalen op het gebied van informatie en communicatie.

Hierbij hebben huisartsen behoefte aan vaste contactpersonen bij de gemeente. We gaan dit uitproberen in een pilot. Ook voor het direct verwijzen in Zorgdomein (een digitaal systeem) zetten we een pilot op en we regelen dat huisartsen gebruik kunnen maken van dit systeem. Welzijn op recept is ook een kans. In plaats van een medische oplossing krijgt de patiënt bij de huisarts een doorverwijzing naar maatschappelijk werk. Als gemeente bekijken we hoe dit principe voor Moerdijk gerealiseerd kan worden.

De Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) maakt het delen van gegevens voor gemeenten en sociaal-maatschappelijke partners makkelijker. Dat biedt mogelijkheden voor een meer integrale dienstverlening.

Wachttijden en bijbehorende problemen, de zorg voor vluchtelingen en het huisartsentekort zijn lastiger op te lossen.

Rol gemeente varieert: partner, regisseur of opdrachtgever

Wij zijn als gemeente niet in staat om alle doelen alleen te realiseren. We doen zelf een deel van de uitvoering (jeugdhulp, Wmo en schuldhulpverlening) én we pakken de opgaven op met andere organisaties. Hoe wij ons vervolgens verhouden tot andere organisaties wordt bepaald door wat onze opdracht is. Of we opdrachtgever zijn, partner of regievoerder, is afhankelijk van de vraag welke rol het meest effectief is voor het gewenste resultaat.

Naar een nieuwe manier van werken
De Scan Mens en Maatschappij is de opmaat naar een nieuwe manier van werken. De principes hiervan zijn al te zien in onze organisatie. Op verschillende plekken worden mensen en middelen effectiever ingezet. Takenpakketten van een aantal medewerkers zijn logischer ingedeeld. Doelstellingen– voortkomend uit afzonderlijke taken – worden waar mogelijk gecombineerd. Mogelijkheden om te werken over de grenzen van domeinen heen zijn bijvoorbeeld duidelijk zichtbaar bij het leefgebied Sociale veiligheid. Daklozen en verslaafden kunnen problemen op het gebied van openbare orde veroorzaken; daarnaast hebben deze mensen zorg nodig. Hier hebben we te maken met veiligheid en handhaving én met het sociaal domein. Stevige samenwerking hiertussen is essentieel om inwoners goed te kunnen ondersteunen.

Digitaal Dashboard
Gemeente Moerdijk ontwikkelde naar aanleiding van de Scan een dashboard waarin alle wetten, wettelijke taken én niet-wettelijke taken zijn ondergebracht (zie afbeelding op pagina 54). Dit digitale systeem past goed bij het nieuwe opdrachtgeverschap. Hierin zijn relaties tussen onderwerpen, taken en personen goed zichtbaar. Het dashboard maakt ook duidelijk waar we ondersteunen en hoeveel. Dat biedt voordelen op het vlak van plannen, prioriteren en samenwerken. Een tweede – minder omvangrijk – instrument is een overzicht met definities van veel gebruikte begrippen. Zo zorgen we dat iedereen, zowel bij de gemeente als bij opdrachtnemers, het over dezelfde dingen heeft. Dat zorgt voor duidelijkheid bij het formuleren van opgaven en uiteindelijk voor de inzet van de juiste ondersteuning.

Toegang sociaal domein
Niet alle inwoners lukt het om zelfstandig en/of tijdig de juiste hulp te vragen. Bij ouderen zien we steeds vaker een vervuilde woning, onvoldoende persoonlijke hygiëne en medische zorg. Zeker in samenhang met de aankomende vergrijzing is dit een ongewenste ontwikkeling. Binnen jeugdhulp komt een groot deel van de hulpvragen binnen door problematiek van de ouders of verzorgers, zoals verslaving, financiële problemen of een scheiding. En steeds vaker is er de noodzaak van korte praktische hulp in plaats van alleen maar een verwijzing. De toegang van de gemeente is nu nog onvoldoende gericht op breed, integraal en preventief werken. Terwijl dit wel belangrijk is om zwaardere zorg te voorkomen.

Mogelijk is een brede toegang tot gemeentelijke ondersteuning efficiënt is. Een plek of loket waar inwoners en professionals terecht kunnen met vragen en problemen betreffende alle tien de leefgebieden. Nu heeft gemeente Moerdijk nog aparte toegangen voor ondersteuning aan volwassenen (Wet maatschappelijke ondersteuning), jeugd (Centrum voor Jeugd en Gezin), financiële zorgen (Schuldhulpverlening en Werkplein) en sociale veiligheid (Veilig Thuis en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant). Mensen weten lang niet altijd waar ze met vragen en zorgen terecht kunnen. Dat geldt voor individuele inwoners, hun sociale netwerken én professionals.
Een brede toegang kan inwoners gerichter en sneller naar de juiste hulp leiden. We hebben ideeën voor het organiseren van een stevige lokale toegang in de wijk. Met allrounders die het hele veld aan voorzieningen op sociaal-maatschappelijk vlak overzien. Met professionals die kijken naar het hele gezin, naar onderliggende oorzaken en patronen in het totale gezinssysteem. Dus niet alleen de volwassenen of jeugdige waarbij in eerste instantie de problematiek lijkt te spelen.
Professionals kunnen naar de brede toegang verwijzen, inwoners kunnen hier zorgen en vragen bespreken. Vanaf deze plek kan ook ondersteuning en hulp georganiseerd worden tot het moment dat inwoners weer zelfredzaam zijn. De eerste stappen hebben we al gezet, met een brede intake om de hulpvraag beter in beeld te krijgen. Gemeente Moerdijk wil dit verder ontwikkelen. Integraal samenwerken met de partners in het voorliggend veld is daarbij essentieel.

Steeds meer beroep op inwoners

We doen als gemeente meer dan voorheen een beroep op eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid van inwoners. Met onze ondersteuning willen we bijdragen aan (het ontstaan van) hechte sociale netwerken, waarin mensen elkaar helpen.

Al met al vragen we als gemeente meer van onze inwoners. Wat betreft zelfredzaamheid en (weer) meer gewoon elkaar helpen. In het sociale netwerk, als mantelzorger, maatje, buddy of als vrijwilliger. Verder is het uitgangspunt ‘normaliseren’ van belang in onze communicatie. Sommige problemen horen immers gewoon bij het dagelijks leven. Daar is niet altijd hulp of ondersteuning bij nodig.

Hoofdstuk 5
Van Scan Mens en Maatschappij naar een Programma Sociaal Domein

Kansen verzilveren!

Van inventarisatie naar uitvoering

Met het afronden van voorliggend document – de Scan Mens en Maatschappij deel III – sluit gemeente Moerdijk een omvangrijke inventarisatie af. Een inventarisatie van feiten, inzichten en kansen voor de toekomst. Een deel van die kansen is en wordt al verzilverd in de praktijk. Die lijn zet gemeente Moerdijk de komende jaren door. Dat vraagt om een gestructureerde, projectmatige aanpak. We gaan dan ook verder met een concreet Programma Sociaal Domein waarin de geformuleerde kansen een plek en een planning krijgen. Maar voordat we daaraan beginnen, staan we stil bij de actuele situatie. Staat gemeente Moerdijk er nog hetzelfde voor als na afronding van de Scan deel I en II? Het antwoord is ja: Wat we al inventariseerden zien we terug in de actualiteit. Daarbij vallen twee bewegingen op die sterker zijn en sneller onze aandacht vragen dan we voorzagen.

Problemen bij het kind, vaak veroorzaakt door de ouders/verzorgers

De eerste ligt op het gebied van jeugdhulp. In driekwart van de gevallen blijkt het probleem niet bij het kind of de jongere te liggen, maar bij de volwassenen. Door hier de juiste aanpak te bieden, zal een deel van de jeugdhulp van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) verschuiven naar hulp voor volwassenen vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) of vanuit bijvoorbeeld maatschappelijk werk. Het is dus zaak tijdens intakes breed te inventariseren en hierbij de hele thuissituatie en alle leefgebieden mee te nemen. De gemeente denkt na over hoe dit vorm kan krijgen in de praktijk. We willen onderzoeken of een brede, integrale toegang goed werkt.

Vergrijzingspiek al vanaf 2025

De tweede beweging betreft de steeds groter wordende groep ouderen. Op 1 januari 2023 was ruim 20% van de Nederlandse bevolking 65 jaar of ouder; in gemeente Moerdijk was dit zelfs 22,7%. De verwachting is dat het aandeel 65-plussers zal stijgen tot gemiddeld 26% rond 2040. Bovendien is er sprake van ‘dubbele vergrijzing’; binnen de groep 65-plussers neemt het aandeel van 80-plussers toe. In 2050 zijn er in Nederland twee tot drie keer zoveel 80-plussers als nu (bron: CBS). Hoe blijven deze ouderen zelfredzaam en veerkrachtig? Hoe digitaal vaardig zijn ze, wat kunnen ze daar nog in leren en wie speelt hierbij welke rol? Gemeente Moerdijk beseft dat het belangrijk is om op dit specifieke punt snel aan de slag te gaan en te bedenken wat we nu al kunnen doen.

Beweging naar de voorkant
Een derde belangrijke beweging is al wat langer gaande: de zogenoemde beweging naar de voorkant. Van zwaardere zorg naar lichtere ondersteuning; van medisch naar sociaal domein en welzijnswerk. Deze verschuiving naar de voorkant speelt in de hele zorg- en welzijnssector. Bij de gemeente vertaalt dit zich in verschuivingen van de Wet langdurige zorg (Wlz) en de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) naar de Wmo en de schuldhulpverlening. Dat resulteert in veel meer druk op gemeentelijke voorzieningen. De druk hierop neemt ook toe doordat er steeds minder intramurale zorg (in een verpleeghuis of instelling) is. Ouderen met complexe problemen blijven langer thuis wonen en hebben hierbij ondersteuning nodig. Ook andere kwetsbare groepen wonen steeds vaker in reguliere woningen; dat vraagt om begeleiding aan huis.

Fors investeren in preventie
In lijn met de beweging naar de voorkant gaat gemeente Moerdijk zwaar inzetten op preventie. Op dit moment leggen we de laatste hand aan het nieuwe Lokaal Preventieplan. De uitvoering hiervan start begin 2024. Enkele hoofdpunten zijn: een gebiedsgerichte aanpak, sport als rode draad én preventie en zorg direct op elkaar afstemmen. Er zijn vier belangrijke thema's benoemd, te weten: mentale gezondheid bij jongeren, gezond en vitaal ouder worden, terugdringen van gezondheidsachterstanden en het bevorderen van een gezonde leefstijl. We gaan als gemeente meer integraal naar preventie kijken. Dat heeft ook gevolgen voor opdrachten aan samenwerkingspartners. Vaak zijn meer partners nodig om aan één opgave te werken.

Jeugdigen tot 18 jaar én 18-plussers
Als gemeente gaan we onze ondersteuning vanuit de leefgebieden specifieker richten op enerzijds de doelgroep jeugd tot 18 jaar en anderzijds 18-plussers. Ook in de wetgeving ligt hier een grens. Wat we gaan doen voor beide groepen, zal grotendeels gebaseerd zijn op de inzichten en kansen in de Scan deel II en III. Voor de doelgroep jeugd kunnen we daarnaast voortbouwen op de landelijke Hervormingsagenda Jeugd 2023 – 2028. Deze beoogt knelpunten in de jeugdzorg structureel aan te pakken en het jeugdzorgstelsel financieel houdbaar te maken voor de toekomst.
Voor de grote doelgroep volwassenen ontbreekt een dergelijk landelijk kader. Snel en gericht handelen is wel hard nodig. Gezien de toenemende druk op de gemeente, overweegt Moerdijk om voor deze groep zelf een overkoepelende visie te formuleren.

Dichterbij, breder, meer integraal
Zoals gezegd is voor het realiseren van kansen die de Scan opleverde een gestructureerde, projectmatige aanpak nodig. Hiervoor ontwikkelen we in het eerste kwartaal van 2024 een Programma Sociaal Domein, waarin de kansen een plek krijgen. Ondertussen worden verbeteringen al opgepakt, zoals bijvoorbeeld intern een betere afbakening van rollen en taken, vernieuwde samenwerking met de maatschappelijke partners en met de huisartsen en het implementeren van Welzijn op recept.

Het totaal aan geïnventariseerde inzichten en kansen overziend, springen de volgende zaken eruit.

Dichtbij onze inwoners
We moeten als gemeente terug de wijk in, ondersteuning bieden dichtbij inwoners, jong en oud. De beste resultaten kunnen we bereiken vanuit een stevige sociale basis. Deze bestaat uit wat inwoners in het dagelijks leven met en voor elkaar doen, uit georganiseerde bewonersinitiatieven en inspanningen op sociaal vlak door andere partijen. Daarom investeren we als gemeente flink in die sociale basis. Zo dragen we bij aan sterke sociale systemen, een cultuur van 'elkaar zien' en zorgdragen voor elkaar. Dat maakt vroegtijdig signaleren van problemen – door inwoners en professionals – én het bieden van passende hulp beter mogelijk. Daarbij zal informele hulp voor elkaar – als familie, vrienden, buren – een grotere rol gaan spelen. Problemen maken ook gewoon deel uit van het dagelijks leven en niet voor ieder probleem is professionele hulp nodig.

Brede, integrale toegang

Gemeente Moerdijk heeft nu nog aparte toegangen voor verschillende soorten problemen. Denk aan ondersteuning voor volwassenen vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), jeugdhulp vanuit het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), hulp bij financiële zorgen (Schuldhulpverlening en Werkplein) en zorgen over veiligheid (Veilig Thuis en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant). Mensen weten lang niet altijd waar ze met vragen en zorgen terecht kunnen. Dat geldt voor individuele inwoners, hun sociale netwerken én professionals. Daarom willen we een brede, integrale toegang realiseren. Een plek waar mensen terecht kunnen voor problemen op alle levensgebieden. Of het nu gaat om schuldenproblematiek, gezondheidsklachten of een kind dat niet mee kan doen... De hulpverleners op deze plek overzien het hele veld aan voorzieningen op sociaal-maatschappelijk vlak en hebben kennis over alle leefgebieden. Het zijn allrounders die kijken naar het hele gezin. Dus niet alleen naar de individuele volwassene of jeugdige waarbij in eerste instantie de problematiek lijkt te spelen. Maar zeker ook naar onderliggende oorzaken en patronen in het totale gezinssysteem, om van daaruit de juiste hulp of verwijzing te kunnen bieden.

Samenwerking aanpassen

De hiervoor beschreven ontwikkelingen – dichtbij onze inwoners én een brede toegang – hebben invloed op de samenwerking tussen gemeente en maatschappelijke partners. Samen met hen werken we aan deze opgave. Daarvoor zijn heldere afspraken nodig. Over de manier van denken en werken, maar ook over de uitvoering in de praktijk van alledag.

Ten slotte

Al met al vormen de resultaten van de Scan Mens en Maatschappij een waardevolle bron van informatie en onderbouwing bij het maken van keuzes voor de toekomst. Gefundeerde en verantwoorde keuzes, zodat gemeenschapsgeld zorgvuldig besteed wordt. Niet meer dan nodig en aan inspanningen die echt resultaat opleveren. Met als leidend principe voor onze inzet: ‘Licht waar mogelijk, zwaar waar nodig’. We willen immers ondersteuning vanuit de gemeente beschikbaar houden voor mensen die het écht nodig hebben. We ronden de scan hiermee af en plannen en programmeren de kansen in samenhang in een Programma Sociaal Domein dat vanaf 2024 wordt uitgevoerd.

